

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การเตรียมความพร้อมเยาวชนไทย
สู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

จัดทำโดย นางสาวอุษณี กังวารจิตต์
รหัส 3027

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 3 ปี 2554
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การเตรียมความพร้อมเยาวชนไทย
สู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

จัดทำโดย นางสาวอุษณี กังวารจิตต์
รหัส 3027

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 3 ปี 2554
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต ของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(ดร. จิตริยา ปิ่นทอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์ ดร. สุรัชย์ ศิริไกร)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร แสงชัย)

อาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมเยาวชนไทยสู่ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ชี้นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์และคำแนะนำอันมีคุณค่ายิ่งจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนความร่วมมือ แรงใจ จากคณะบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

คณะอาจารย์ที่ปรึกษา รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ดร. จิตตริยา ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ดร. สุรัชย์ ศิริไกร รองศาสตราจารย์ ดร. สมพร แสงชัย ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ต่อการศึกษา และกรุณาช่วยให้คำแนะนำ กลับกรองรายงานการศึกษาตั้งแต่ต้นจนสำเร็จลุล่วง

กลุ่มเพื่อนร่วมรุ่นนักศึกษา นบท. 3 ที่ได้ร่วมกันเรียนรู้ ศึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ รวมทั้งร่วมทำรายงานและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศกันอย่างใกล้ชิด มิมิตรไมตรี และผูกพัน

เพื่อน ๆ ผู้ร่วมงานในสำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชนทุกท่าน และรองผู้อำนวยการ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (นายสามารถชาย จอมวิญญา) ที่ได้ให้แรงบันดาลใจ สนับสนุนในการเข้าศึกษาในหลักสูตรนี้ และการเลือกทำรายงานการศึกษาส่วนบุคคลในหัวข้อเรื่องนี้ พร้อมทั้งสนับสนุนเอกสารที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการจัดทำรายงานการศึกษาอีกด้วย

ท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ (นายบุญรงค์ พงษ์เสถียรศักดิ์) และคณะเจ้าหน้าที่สถาบันฯ ที่ช่วยดำเนินการจัดการอบรมครั้งนี้ได้อย่างเป็นมืออาชีพ และทำให้การอบรมซึ่งมีเวลาสั้นมากดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และผู้เข้ารับการอบรมได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีและทั่วถึง ทำให้การอบรม นบท. 3 สิ้นสุดลงด้วยความสำเร็จ

บรรณานุกรม

กรมประชาสัมพันธ์ 2554. *ประเทศไทยกับอาเซียน* กรุงเทพมหานคร: กรมประชาสัมพันธ์
สำนักนายกรัฐมนตรี.

กรมอาเซียน 2550. *ASEAN Mini Book* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.

กองอาเซียน 3 กรมอาเซียน 2554. *แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน*
พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน 2551. *พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ*
พ.ศ. 2550 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน
ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

Association of Southeast Asian Nations 2009. *Roadmap for an ASEAN Community* Jakarta:
ASEAN Secretariat.

บทที่ 1
บทนำ

Deleted: ๑

1.1 **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

การศึกษาเรื่องนี้ได้พิจารณาของการประกาศความเห็นพ้องต้องกันที่จะจัดตั้งภูมิภาคอาเซียนให้เป็น “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งภายในปี 2558 โดยสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมืออย่างรอบด้าน ภายใต้ 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมือง-ความมั่นคง (ASEAN Political-Security Community: APSC) ประชาคมเศรษฐกิจ (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ซึ่งในส่วนของ ASCC มีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาเซียนมีสังคมที่เอื้ออาทรและมีความมั่นคง ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีระดับการพัฒนาในทุกด้าน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยได้จัดทำแผนงาน (Blueprint) ของ ASCC ขึ้นเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่นำไปสู่การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมได้ในเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ ในส่วนของกลุ่มเป้าหมาย “เยาวชน” ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบการดำเนินงานของคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเยาวชน (Senior Officials Meeting on Youth: SOMY) ได้เน้นในเรื่องการส่งเสริมทักษะประกอบการของเยาวชนและการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างประชาคมอาเซียน

Deleted: ๑

Deleted: ๑

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๘

Deleted: ๓

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านเยาวชน (Youth Focal Point) ในประเทศไทย ในด้านการกำหนดนโยบายด้วยการกำหนดมาตรการกลไก การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเยาวชน รวมทั้งดำเนินการตามกรอบความร่วมมือในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเยาวชนอาเซียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือเยาวชนผู้ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้นำและพลังสำคัญของประเทศ การส่งเสริมและการให้ความสำคัญของภาครัฐในการดำเนินงานส่วนนี้ยังมีน้อย เนื่องด้วยการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ของประเทศนั้น เห็นผลช้าจึงยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ขณะเดียวกัน ยังจะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาไปในแนวทางเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและนับเป็นผลคุกคามต่อศักยภาพของเยาวชนเป็นลำดับแรก เช่น ยาเสพติด เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนไปสู่ความพร้อมเพื่อการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนนั้นครอบคลุมงานหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านการศึกษา การเตรียมทักษะเข้าสู่ตลาดแรงงาน อยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน และยังไม่มีการบูรณาการการทำงานภายในประเทศเพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
- 2) เพื่อเสนอแนะผลักดันให้เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับ

แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาจากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของประเทศสมาชิกอาเซียนในการสร้างประชาคมอาเซียน และนโยบายและแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

- 1) เป็นแนวทางในงานด้านการพัฒนาเยาวชน
- 2) เพื่อประกอบการเสนอแนะผลักดันให้เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนที่

สอดคล้องกับแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

Deleted: ๑

Deleted: ๒

Deleted: ๑

Deleted: ๒

Deleted: ๑

Deleted: ๓

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๑

Deleted: ๑

Deleted: ๔

Deleted: ๑

Deleted: ๒

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

Formatted: Font: 18 pt,
Complex Script Font: 18 pt

Deleted: ๒

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1997, p. 184)

Formatted: Indent: First line:
2 cm, Tabs: 3 cm, Left

แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

ก) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจ

Formatted: Tabs: 3 cm, Left

ในระยะเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

ข) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือทั้งร่วมแรงร่วมใจ

ค) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว

ง) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประยุกต์จาก Brenes (โกวิทย์ พวงงาม และคณะ, 2552 น. 22-23) มีดังต่อไปนี้

ก) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ หรือ หากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องด้วยจริง ๆ เท่านั้นก็ได้

ข) การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดย (1) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น ส่วน (2) ทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มีมิติ ที่จะชัดเจนถึงความสัมพันธ์ที่

ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือความเป็นนาย-ป่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีความ
คุณภาพดี

ค) จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (an end) หรือจะให้เป็นแนวทาง
(a mean) คือจะให้เพียงบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องก็พอใจ คิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้ว
หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดี โดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วม
แล้ว จะมีอะไรดีขึ้น อะไรควรเกิดขึ้นอีกบ้าง?” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการ
หรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้งานเกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น

ง) การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้
เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติคนก็มาช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้ว ก็แยกกันกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์กร
ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาในภัยพิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้น อาจต้องมีตัวแทน
ประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้น และอาจใช้วิธีการมีจดหมายข่าวแจ้งเรื่องไปยังประชาชน
ทั่วไปก็ได้

จ) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษา ซึ่งหากเกิดขึ้น
ได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันไปด้วย จะเป็นเสมือนการให้การศึกษาแก่สังคมไปใน
ขณะเดียวกัน แต่หลายโอกาสต้องให้เกิดความพร้อมในแต่ละเรื่อง ต้องใช้เวลารอคอยบ้างเช่นกัน

ฉ) สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แข่งขัน มิใช่
เกิดขึ้นจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง จะให้มีผู้สั่งมาร่วมกันให้เต็มที่ แล้วคนก็มาร่วม
ลงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมมักต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิด
แนวคิดประชาสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิด เพราะทำให้มุมมอง
กว้างขึ้น และเกิดความรอบคอบขึ้น จนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

ช) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณาเพื่อวางแผนแนวการดำเนินการให้
เหมาะสมว่าจะให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใด และโดยวิธีใด ฯลฯ โดยคณะผู้บริหารมี
ส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนคนมากพอควรและให้มีความหลากหลาย
มากพอ

ซ) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหา ทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมแก้ปัญหา นั้น ๆ ได้ จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหากันเองต่อไปได้

ฅ) คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่ง ๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน

ญ) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปณารมณ์ขันประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทยการมีอารมณ์ขัน จะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี ดังนั้นในการประชุม ถ้าใช้อารมณ์ขัน คนตรี เกมส์ กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มขึ้นได้

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่า ในการดำเนินงานของการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นแนวคิดสำคัญในการเปิดโอกาส เปิดพื้นที่ เปิดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีผู้ใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ เด็กและเยาวชนมีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม มีความสนใจร่วมกัน อีกทั้งยังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จักสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย เมื่อเด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด และตัดสินใจกันเอง โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้สนับสนุนในกระบวนการตั้งแต่แรกจนเสร็จสิ้นด้วยบรรยากาศที่เชื่อมั่นในตัวเด็กและเยาวชนเอง จะมีผลทำให้เด็กได้ค้นพบศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป

2.1.2 แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ(Empowerment)

ความหมายของการเสริมพลังอำนาจ

ในความหมายของการเสริมพลังอำนาจนั้น ต้องมีความเข้าใจความหมายนัยยะของคำว่า “อำนาจ” เสียก่อน

อำนาจในความหมายเชิงบวก คือ ความสามารถที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้อื่น หรือ การที่บุคคลมีความรู้สึกรักภาคภูมิใจ การเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง

Formatted: Indent: First line: 2 cm

Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: 3 cm, Left

Formatted: Indent: First line: 2 cm

หรือความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นโดยมีสภาวะผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ โน้มน้าว ชักจูงให้เกิดความเห็นคล้อยตาม

อำนาจในความหมายเชิงลบ คือ การที่บุคคลถูกประเมิน ถูกให้คุณค่าจาก บุคคลภายนอกแบบประทับตรา การตีตรา การถูกเลือกปฏิบัติ และส่งผลให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึก เชิงลบต่อตนเอง หรือเกิดความตอกย้ำต่อตนเอง เห็นแต่ข้ออ่อนของตนจนกลายเป็นทำร้ายตนเองซ้ำ

อำนาจของกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมของกลุ่มที่ส่งผลต่อบุคคลอื่นในลักษณะกดดัน บีบบังคับให้จำต้องทำตาม

อำนาจจากวัฒนธรรม จะเป็นโครงสร้างทางสังคม การเมือง ที่เป็นความเชื่อเดิมของ คนในสังคม โคนไร่การตั้งคำถาม เช่น ความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับผู้หญิง

กิตติพัฒน์ นนทะปัทมะคุณ (2553, น.123) ให้ความหมายของ การเสริมสร้างพลัง อำนาจ ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่กลุ่มหรือปัจเจกสามารถมีอำนาจ สามารถเข้าถึงทรัพยากร และสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ ทั้งนี้ การที่บุคคลหรือกลุ่มจะมีอำนาจขึ้นมาได้ จะต้องมีความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายความมุ่งหวัง และเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งเอาไว้ ซึ่ง ทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจไม่ได้สนใจเพียงกระบวนการในการสร้างพลังอำนาจเท่านั้น ทว่ายัง สนใจรวมไปถึงผลของกระบวนการที่จะต้องทำให้บุคคลและกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรและ อำนาจได้ดียิ่งขึ้น

กิตติวิภา สุวรรณรัตน์ (2545, น.52) ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจว่าเป็น กระบวนการพัฒนาบุคคล กลุ่มหรือชุมชนให้มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของคนได้อย่าง เหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่ การสร้างพลังอำนาจในตนเองนี้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ บุคคล กลุ่มหรือชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถดึงพลังและ ศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ ซึ่งในกระบวนการสร้างพลังอำนาจในตัวเองนี้ จะต้องให้บุคคล กลุ่ม ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาคด้วย ตนเอง ตลอดจนมีการพัฒนาชีวิต วิธีการที่จะแก้ไขปัญหาก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนต้องการ อย่างเหมาะสม

อภิญา เวชชชัย (เอกสารประกอบการสอน สศ. 623) การเสริมพลังอำนาจ หมายถึง กระบวนการทำงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้ให้บริการ โดยการค้นหาจุดแข็ง คุณค่าและการ

กระตุ้นให้เขาตระหนักในพลังที่มีอยู่ในตัวตน ซึ่งเป็นการทำงานบนฐานพลังอำนาจ คือ การทำให้
ผู้ใช้บริการทบทวน ค้นหาความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่

กระบวนการสำคัญในการเสริมพลังอำนาจ

ก) การศึกษา ประเมินสภาวะ พลัง ต้นทุนเดิมที่มีของคน กลุ่ม ชุมชน เช่น

- ทักษะ ความเชื่อ และการตระหนักต่อคุณค่าที่มี ที่ยึดถือ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

- ประสบการณ์ที่ผ่านมาของชีวิตส่วนตัว กลุ่ม โอกาสในการแบ่งปันประสบการณ์

ต่อกลุ่มสังคม

- ความตระหนัก รับรู้ต่อการแบ่งปันประสบการณ์ เห็นคุณค่า เชื่อมมั่นในตน หรือ

เห็นด้านที่เป็นปมด้อย การดำเนินตนเอง

- การมีส่วนร่วมในบทบาทการแบ่งปัน อารมณ์ ความรู้สึก ความเป็นผู้กระทำ หรือ

ถูกกระทำ

ข) การประเมินความรู้ วิธีคิด ทักษะ ความสามารถในการคิดอย่างวิพากษ์

- พื้นฐานและความคิดต่อปัญหาของคน เป็นการมองปัญหาแบบเชื่อมโยง

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกสู่ระบบอื่นๆในสังคมได้หรือไม่

- มีวิธีคิดและทักษะในการตั้งคำถามมากกว่าการเชื่อและคล้อยตามผู้อื่นหรือไม่

- มีข้อมูลที่เพียงพอหรือมาก ในการตัดสินใจ หรือสามารถมองปัญหาเชิง วิเคราะห์

วิพากษ์วิจารณ์ในระดับใด

- มีความสามารถในการมองปัญหาในแต่ละบริบทอย่างตายตัวหรือยืดหยุ่นหรือไม่

ค) การประเมินความสามารถในการคิดเชื่อมโยงปัญหาส่วนตัวต่อประเด็นสาธารณะ

- มีความสามารถในการตั้งคำถาม ต่อยอดความคิด ประเด็นปัญหาส่วนตัว ไปสู่

ประเด็นภาพใหญ่ระดับกลุ่ม หรือสังคมได้หรือไม่

- มีความสามารถในการกล้าที่จะถาม แสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติเต็มທີ່หรือไม่

หรือยังคงอยู่ภายใต้ความกดดันของปัจจัยใด

- มีลักษณะปกปิดหรือละอายปัญหาของคน หรือเข้าใจว่าปัญหาส่วนตัว ความจริง

แล้วเป็นเรื่องสาธารณะที่สาธารณะอาจต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

Formatted: Font: Not Bold,
Complex Script Font: Not Bold

Formatted: Tabs: 2.5 cm,
Left

Formatted: Tabs: 2.5 cm,
Left

ง) ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของปัญหาแต่ละระดับ และการเชื่อมโยงผลกระทบจากปัจเจกบุคคล สู่ระบบ และโครงสร้าง

_____ - การดำเนินการสืบค้นข้อเท็จจริงของสถานการณ์ปัญหาในลักษณะกระบวนการเกิดปัญหาอย่างไร ใครกระทำ ใครถูกกระทำ

_____ - การจัดทำแผนที่ทางเดินของปัญหาในรูปแบบ mapping route เพื่อเห็นการเคลื่อนไหวปัญหาอย่างเป็นระบบ และมองเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย

_____ - การศึกษาผลกระทบ จุดแข็ง จุดอ่อน ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ จุดอ่อนไหว ความหวั่นไหวในใจ อารมณ์ หรือจุดประจวบที่ควรต้องสนใจเป็นพิเศษของบุคคลจนถึงระบบของงาน กิจกรรม และองค์กร

_____ จ) การปฏิบัติ การแสดงออก กระบวนการดำเนินงานควรกำหนดขึ้นภายใต้การวางแผนอย่างเหมาะสม ประกอบกับการมีส่วนร่วมคิด แสดงออกของผู้มีส่วนร่วม หรือผู้เป็นเจ้าของปัญหา โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยอารมณ์ความรู้สึก ของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์นั้น

_____ - การให้ความสำคัญกับกระบวนการถ่ายทอด แบ่งปัน ความทุกข์ ประสบการณ์
บทเรียน

_____ - การสร้างระบบ สนับสนุน ให้กำลังใจจากกันและกันในกลุ่มเดียวกัน

_____ - การสร้างระบบจัดการ การสรุปรงาน การกิจที่ต่างฝ่ายได้รับมอบหมายและร่วมกันสรุปบทเรียน เพื่อสะสมชัยชนะจากเล็กสู่ใหญ่

_____ จ) การรับรู้บทเรียน และความสามารถในการปรับใช้บทเรียนกับปัญหาของตนเอง

_____ - การร่วมกำหนดเป้าหมายและความต้องการทั้งระดับบุคคล สู่ระดับกลุ่ม ชุมชน

_____ - การสรุปบทเรียน การติดตามประเมินแนวทางการดำเนินงาน การบวนการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก

_____ - การปรับใช้บทเรียนและผลที่เกิดขึ้น เช่น ความเชื่อมั่น ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

▲ องค์ประกอบของการเสริมพลังอำนาจ

▲ กระบวนการเสริมพลังอำนาจอาจเกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

Formatted: Tabs: 2.5 cm, Left

Formatted: Font: Not Bold, Complex Script Font: Not Bold

Formatted: Indent: First line: 2 cm

ก) บุคคล ซึ่งมีความสามารถวิเคราะห์จุดยืน ทศนคติ ความเชื่อ ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองของตนได้

ข) ประสบการณ์ของบุคคลที่ได้รับการยอมรับในด้านคุณค่า ความสามารถหรือด้านปัญหาที่ท้าทาย

ค) การมีความรู้และทักษะ ในการวิเคราะห์ความคิดและเปลี่ยนแปลงการกระทำ

ง) การดำเนินการจากบุคคลและความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

กระบวนการดำเนินงานเสริมพลังอำนาจ

ก) การแสวงหาข้อมูลและการประเมินสถานการณ์ ข้อเท็จจริงร่วมกัน ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และเจ้าของปัญหา เป็นการแบ่งปันความคิด การตีความที่มีต่อสถานการณ์ปัญหา ร่วมกัน เพื่อประเมินปัจจัยภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก

ข) กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นกระบวนการที่ควรมีการถกเถียง ซักถาม ทบทวนข้อเท็จจริง ค้นหาความเจ็บปวดในปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจประเด็นความทุกข์ และปัญหาอย่างละเอียดลึกซึ้งขึ้น กระบวนการนี้อาจมีสถานะได้แย้งขัดแย้งกันได้ (A dialectic process)

ค) การสร้างการยอมรับและเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเจ้าของปัญหาที่มักจะรู้สึกอ่อนล้า โทษตนเอง ต่ำหนิและเห็นข้อด้อยของตน ดังนั้น การค้นหาจุดแข็ง ข้อเด่น แม้เพียงเล็กน้อยเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ให้บริการต้องแสวงหาและแจ้งให้ทราบ เป็นการปลุกปลอบใจ ปลุกเร้าให้กล้าคิด กล้าเผชิญปัญหา และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองกลับคืนมา กระบวนการนี้นักสังคมสงเคราะห์และผู้ให้บริการต้องทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อคลี่คลายปัญหาร่วมกัน วางแผน ร่วมกัน เป็นทั้งการพัฒนาการแก้ปัญหา และพัฒนาพลังของผู้ใช้บริการไปพร้อมกัน (อภิญา เวชชัย, เอกสารประกอบการสอน สค. 623)

จากการศึกษาแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ พบว่า การเสริมพลังอำนาจจะสามารถช่วยการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในบางครั้งเด็กและเยาวชนมักเกิดความไม่มั่นใจในความรู้ความสามารถที่ตนเองมี คิดว่าความรู้ความสามารถของตนไม่สามารถเทียบเท่ากับผู้ใหญ่ที่มีคุณวุฒิและวัยวุฒิมากกว่าตน ซึ่งในการเสริมพลังอำนาจการดำเนินงาน

Formatted: Font: Not Bold, Complex Script Font: Not Bold

Formatted: Indent: First line: 2 cm

Formatted: Indent: First line: 2 cm

พัฒนาเด็กและเยาวชนควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการชี้
แนวทางการดำเนินงานและ เสริมสร้างความมั่นใจให้กับเด็กและเยาวชนต่อไป

2.2 วาระกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “เยาวชน” ไว้ในมาตรา 4 ว่าเป็น บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ถึง 25 ปีบริบูรณ์ และกำหนดหลักการในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแก้ไขปัญหที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชน ไว้ในมาตรา 6 ดังต่อไปนี้

ก) การพัฒนาเด็กและเยาวชน การบังคับใช้และการปฏิบัติตามบทบัญญัติใด ๆ แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก

ข) เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิในการได้รับการศึกษา และได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ค) เด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิในการได้รับการศึกษาที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษที่เหมาะสมกับลักษณะเด็กประเภทนั้นๆ

ง) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการรับบริการทางการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานสูงสุดเท่าที่มีการให้บริการทางด้านนี้

จ) เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการเล่น มีเวลาพักผ่อน และเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นทางนันทนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็กและเยาวชน และการมีส่วนร่วมอย่างเสรีในทางวัฒนธรรมและศิลปะ

โดยการดำเนินการตามหลักการข้างต้น ให้กระทำโดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

ก) ให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันต่อครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย และรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งกฎเกณฑ์และกติกาในสังคม

ข) ให้มีสุขภาพและพละอนามัยแข็งแรง รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด

ค) ให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแก่วัย จริยธรรม และคุณธรรม

ง) ให้มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงาน

สุจริต

- Deleted: ๒
- Deleted: ๐
- Deleted: -๒
- Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: Not at 1 cm
- Deleted: ๐
- Deleted: ๐
- Deleted: .
- Deleted: ๒
- Deleted: ๕
- Deleted: ๕
- Deleted: ๐
- Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: 3 cm, Left + Not at 1 cm
- Deleted: .
- Deleted: ๒
- Deleted: ๕
- Deleted: ๕
- Deleted: ๐
- Deleted: ๔
- Deleted: ๐
- Deleted: ๘
- Deleted: ๒
- Deleted: ๕
- Deleted: ๖
- Deleted: (๐
- Deleted: (๒
- Deleted: (๓
- Deleted: (๔
- Deleted: (๕
- Formatted: Indent: First line: 2 cm
- Deleted: (๐
- Deleted: (๒
- Deleted: (๓
- Deleted: (๔

2) เพื่อให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นพลังที่
เข้มแข็งในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

3) เพื่อให้การคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความเป็น
เอกภาพ ทำให้การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

๓) เป้าหมายหลัก : เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่าง
ทั่วถึง มีความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมือง (civic
mind) กล้าคิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

๑) ยุทธศาสตร์ :

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและ
เยาวชน มี 4 มาตรการ ได้แก่

1) มาตรการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนซึ่งแบ่งมาตรการ เป็น
5 ช่วงวัย และภาพรวม ซึ่งมีจุดเน้นดังนี้

0-2 ปี เน้นโภชนาการในหญิงตั้งครรภ์และเด็กเล็ก โดยเฉพาะ
เรื่องสารไอโอดีน

3-5 ปี เน้นการส่งเสริมพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้ได้มาตรฐาน

6-12 ปี เน้นการมีสุขภาพกายใจที่ดี คุณภาพการเรียนการสอนใน
ระดับพื้นฐาน

13-17 ปี เน้นทักษะชีวิต การอนามัยเจริญพันธุ์

18-25 ปี เน้นเรื่องการศึกษาทางเลือกทุกระดับ การมีงานทำ
ภาพรวม เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สำนึกความเป็น
พลเมือง วิถีประชาธิปไตย การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การรู้เท่าทัน และเลือกรับ
เทคโนโลยีมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์

2) มาตรการเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาและความต้องการ
ของเด็กและเยาวชน

3) มาตรการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อเด็กและ
เยาวชน

4) มาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่ต้องได้รับการ
คุ้มครองเป็นพิเศษ และเด็กพิเศษ (special child) มี 6 มาตรการ และมีมาตรการเฉพาะกลุ่ม 4 กลุ่ม
ได้แก่

Deleted: ๓
Deleted: .๒
Deleted: ๓
Deleted: .๓
Formatted ... [8]
Deleted: ๔
Deleted: ๕
Deleted: .
Formatted ... [9]
Deleted: ๑
Deleted: ๔
Deleted: . . .๑๑
Formatted ... [10]
Deleted: . . ๐
Deleted: ๒
Deleted: ๓
Deleted: ๕
Formatted ... [11]
Deleted: . ๖
Deleted: ๑
Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๓
Deleted: ๑
Deleted: ๓
Deleted: ๑
Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๕
Deleted: .
Deleted: ๑.๒
Formatted ... [12]
Formatted ... [13]
Deleted: . ๑.๓
Deleted: ๑.๔
Deleted: .
Deleted: ๒
Deleted: ๖
Deleted: ๔

	1) มาตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว	Deleted: ๒.๑
เครื่องช่วยให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มี 2 มาตรการ ได้แก่	2) มาตรการพัฒนาบริการพื้นฐานที่จำเป็นและมีคุณภาพให้เข้าถึงเด็ก	Deleted: ๒.๒ Formatted: Indent: Left: 5 cm, First line: 0 cm
	3) มาตรการพัฒนาบุคลากรด้านเด็ก	Deleted: ๒.๓
	4) มาตรการปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวกับเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ	Deleted: ๒.๔ Formatted ... [14]
	5) มาตรการพัฒนาระบบข้อมูล องค์ความรู้กลไกของรัฐและชุมชน	Deleted: ๒.๕ Deleted: ๒.๖
	6) มาตรการระดมสรรพกำลังเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ	Deleted: ๒.๗ Deleted: ๒.๘ Formatted ... [15]
	7) มาตรการเฉพาะกลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยด้านครอบครัว	Deleted: ๒.๙
	8) มาตรการเฉพาะกลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยด้านรัฐ	Deleted: ๓
	9) มาตรการเฉพาะกลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยด้านครอบครัว สังคม และรัฐ	Deleted: ๓ Deleted: ๓.๑
เครื่องช่วยให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มี 2 มาตรการ ได้แก่	10) มาตรการเฉพาะกลุ่มเด็กพิเศษ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของภาคี	Deleted: ๓.๒ Formatted ... [16] Deleted: ๔
	1) มาตรการส่งเสริมสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับให้เข้มแข็ง	Deleted: ๓ Deleted: ๔.๑
	2) มาตรการส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กและเยาวชน	Formatted ... [17] Deleted: ๔.๒ Deleted: ๔.๓
และพัฒนาเด็กและเยาวชน มี 3 มาตรการ	ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครอง	Formatted ... [18] Deleted: ๓
	1) มาตรการพัฒนาการบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน	Deleted: ๓ Formatted ... [19]
	2) มาตรการเสริมสร้างโอกาสและการเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม ระบบบริการ และระบบคุ้มครอง	Deleted: ๓ Deleted: ๔
	3) มาตรการพัฒนาระบบ และกลไกป้องกันเด็กและเยาวชนจากปัจจัยเสี่ยง	Deleted: ๔ Deleted: ๔ Deleted: ๒
ส่วนที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล ประกอบด้วย	ก) กลไกการบริหารแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559	Deleted: ๕ Deleted: ๕
		Deleted: ๕
		Deleted: ๕

ข) แนวทางการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลแผน

หลังจากแผนฯ ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปจัดทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องและนำไปสู่การปฏิบัติและให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและจริงจัง

Deleted: ๒
Deleted: .

2.2.3 แผนงานการจัดตั้งประชาคมและวัฒนธรรมอาเซียน

แผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เกิดขึ้นในการประชุมสุดยอดอาเซียนที่บาหลีปี 2003 โดยได้มีการจัดทำ Bali Concord II ซึ่งกำหนดจะจัดตั้งประชาคมอาเซียนขึ้นภายในปี 2020 (แต่ต่อมารันมาเป็นปี 2015) โดยประชาคมอาเซียนจะมี 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองความมั่นคง ประชาคมเศรษฐกิจ และประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC)

Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๓
Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: Not at 1 cm
Deleted:
Formatted: Indent: First line: 3.5 cm, Tabs: Not at 1 cm
Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๑
Deleted: ๓
Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๒
Deleted: ๑
Deleted: ๓

สำหรับ ASCC นั้น มีเป้าหมายหลักที่จะทำให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและก่อให้เกิดเอกภาพ โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และทำให้เกิดเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น

อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกันเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันโดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน ทั้งนี้ การเสริมสร้างรากฐานและความเชื่อมโยงระหว่างกันที่แข็งแกร่งนำไปสู่ความเข้าใจของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี การรู้เขารู้เรา และมีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้สังคมที่เอื้ออาทร โดยในแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน ส่วนของความเชื่อมโยงด้านประชาชน ได้จัดลำดับให้มีความสำคัญสูงด้านการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในความร่วมมือ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในหมู่พลเมือง โดยเฉพาะเยาวชน การเสริมสร้างอัตลักษณ์อาเซียนผ่านการศึกษา การสร้างทรัพยากรมนุษย์ของอาเซียนในสาขาการศึกษา และการส่งเสริมสร้างการสร้างเครือข่ายของมหาวิทยาลัยอาเซียน โดยแผนปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้กำหนดกิจกรรมความร่วมมือที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่

Deleted:
Deleted: ๔

- ก) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development)
- ข) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)
- ค) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)

Deleted: ๑
Deleted: ๒
Deleted: .
Deleted: ๓
Deleted: .

- ง) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Ensuring Environmental Sustainability)
- จ) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity)
- ข) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap)

- Deleted: ๔
- Deleted: .
- Deleted: ๕
- Deleted: .
- Deleted: ๖
- Deleted: .

และเน้นให้มีการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเขียน นักคิดและศิลปินในภูมิภาค ตลอดจนการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในภูมิภาคโดยเฉพาะในระดับประชาชน ทั้งนี้ ไทยจะได้ประโยชน์อย่างมากจากการที่รากฐานสำคัญของประชาคมอาเซียนที่ประชาชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การสร้างประชาคมอาเซียนสามารถประสบความสำเร็จด้วย

ในปี ค.ศ. 2004 ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Plan of action) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) ขึ้น ล่าสุดอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) โดยในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ค.ศ. 2009 – 2015) มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม และแผนงานดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านเยาวชนไว้ในเรื่องการส่งเสริมทักษะประกอบการของเยาวชนและการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการสร้างประชาคมอาเซียน

- Deleted: ๒
- Deleted: ๐
- Deleted: ๐
- Deleted: ๔
- Formatted: Indent: First line: 3.75 cm, Tabs: Not at 1 cm
- Deleted: นั้น
- Deleted: ๑
- Deleted: ๒
- Deleted: ๐
- Deleted: ๐
- Deleted: ๕
- Deleted: ๒
- Deleted: ๐
- Deleted: ๐
- Deleted: ๕
- Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: Not at 0.95 cm + 1.9 cm + 7.3 cm

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การที่อาเซียนมุ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นการมองทางภูมิศาสตร์ อาเซียนต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่น บูรณาการเศรษฐกิจ ระบบและกระบวนการปริกษาหรือเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและความร่วมมือทางการเมือง ดังนั้น อาเซียนจึงมี 3 เสาหลัก ได้แก่ 1. ประชาคมการเมือง 2. ประชาคมเศรษฐกิจ และ 3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นเสาสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความมั่นคงของอีก 2 เสาหลัก เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงคนด้วยสังคมและวัฒนธรรม มิใช่ด้วยกำไรหรือวัตถุ เนื่องจากเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องของนามธรรม ซึ่งวัดไม่ได้ด้วยปริมาณรายได้ประชาชาติ บอกด้วยจำนวนตัวเลขไม่ได้ แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นมนุษย์ในสังคม จึงเป็นความท้าทายว่าจะทำอย่างไรให้คุณภาพชีวิตของคนดีขึ้น การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นอาเซียน โดยให้เป็นอัตลักษณ์ที่สอง ร่องมาจากอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ เพราะอัตลักษณ์อาเซียน จะทำให้สามารถร่วมมือกันได้ในหลาย ๆ เรื่อง และมองอนาคตและวิสัยทัศน์ (vision) ต่อไป สิ่งซึ่งเป็นปัจจัยนำไปสู่อัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ 1. การศึกษา 2. ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสิ่งบรรพบุรุษสั่งสมมาเป็นมรดก

(heritage) ที่ต่างมีของตัวเอง สิ่งนี้คือทุนทางสังคมวัฒนธรรม (social cultural capital) ที่สำคัญ ดังนั้น ทำอย่างไรให้ทรัพยากรนี้เพิ่มพูน ทำอย่างไรให้ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีอนาคตร่วมกันและผูกพันกัน เพื่อนำไปสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ขณะเดียวกัน “เยาวชน” ก็เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประชาคมอาเซียนให้ได้ตามเป้าหมายและกำหนดระยะเวลา สำหรับประเทศไทย แม้จะมีระบุไว้ในภาพรวมของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ว่าเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสำนึกความเป็นพลเมือง วิถีประชาธิปไตย การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การรู้เท่าทัน และเลือกรับเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์ การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการดังกล่าวอย่างจริงจังและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ ในลักษณะการเสริมพลังอำนาจให้กับเด็กและเยาวชน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้การเตรียมความพร้อมของเยาวชนไทยสู่ประชาคมอาเซียนเป็นไปในทิศทางที่ตรงประเด็นกับเป้าหมาย มีประสิทธิภาพให้เยาวชนไทยมีส่วนร่วมในการสร้างประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริง

Formatted: Indent: First line: 2 cm, Tabs: Not at 1 cm

Formatted: Thai Distributed Justification, Space After: 10 pt, Don't add space between paragraphs of the same style, Line spacing: Multiple 1.15 li

Deleted: ๒.๑.๔ แนวคิดการมีส่วนร่วม

ของ Cohen and Uphoff (๑๙๙๑, p.๑๘๔) ๙

แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจในระยะเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
 - ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือที่ร่วมแรงร่วมใจ
 - ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือ โดยส่วนตัว
 - ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป
- ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประยุกต์จาก Breen (โกวิท พวงงาม และคณะ, ๒๕๕๒ น. ๒๒-๒๓) มีดังต่อไปนี้
- ๑) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ หรือ หากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้ผู้ส่วนร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องด้วยจริงๆ เท่านั้นก็ได้
 - ๒) การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ โดย (๑) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น ส่วน (๒) ทางด้านคุณภาพ ควรให้ผู้มีส่วนร่วม มีมิติ ที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือความเป็นนาย-บ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีความภาคี
 - ๓) จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (an end) หรือจะเป็นแนวทาง (a mean) ก็จะทำให้เพียงบุคคลต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ก็พอใจคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างแล้ว หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ ต้องทำให้ดี โดยตอบให้ได้ว่า “หลัง... [20]

Page 11: [1] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၁

Page 11: [1] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၁

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၂

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၁

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၂

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၂

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၂

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [2] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၄

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၈

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၂

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၆

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၆

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၆

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၆

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၆

Page 11: [3] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

၃

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [3] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [4] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [5] Deleted Admin 20/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [5] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

.ᄃ

Page 11: [6] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

ᄃ

Page 11: [6] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

.ᄃ

Page 11: [7] Deleted Admin 19/07/54 / / : .

6

Page 11: [7] Deleted	Admin	19/07/54	/	/	:	.
----------------------	-------	----------	---	---	---	---

.6

Page 12: [8] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: First line: 3.75 cm, Tabs: Not at 1.27 cm

Page 12: [9] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Tabs: Not at 1.9 cm

Page 12: [10] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5.08 cm, Tabs: Not at 0.95 cm + 1.9 cm + 7.3 cm

Page 12: [11] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm

Page 12: [12] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm, Tabs: 5 cm, Left + Not at 0.95 cm + 1.9 cm + 7.3 cm

Page 12: [13] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm

Page 13: [14] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm, First line: 0 cm

Page 13: [15] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm, First line: 0 cm

Page 13: [16] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm, First line: 0 cm

Page 13: [17] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: Left: 5 cm, First line: 0 cm

Page 13: [18] Formatted	Admin	20/07/54	/	/	:	.
-------------------------	-------	----------	---	---	---	---

Indent: First line: 4 cm

Condensed by 0.1 pt

๒.๑.๔ แนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (๑๙๙๗, p.๑๘๔)

แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจในระยะเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือที่ร่วมแรงร่วมใจ

๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมที่ประยุกต์จาก Brenes (โกวิท พวงงาม และคณะ, ๒๕๕๒ น. ๒๒-๒๓) มีดังต่อไปนี้

๑) ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ ควรต้องให้ผู้มีส่วนได้-ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมให้ต่อเนื่องตามวงจรชีวิตของโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนโครงการยุติ หรือหากคณะผู้บริหารเห็นว่าเหมาะสมก็ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แต่ละคนเกี่ยวข้องด้วยจริงๆ เท่านั้นก็ได้

๒) การมีส่วนร่วมนั้น มีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดย (๑) ทางด้านปริมาณ ถ้ามีคนมามีส่วนร่วมมากก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้นมาก จากนั้นทำให้องค์กรทางสังคมก่อตัวขึ้น ส่วน (๒) ทางด้านคุณภาพ ควรให้มีส่วนร่วม มีมิติ ที่จะขัดขวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคล หรือความเป็นนาย-บ่าวกัน ให้มีส่วนร่วมเสมอภาคกัน จึงจะถือว่ามีความดี

๓) จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง (an end) หรือจะให้เป็นแนวทาง (a mean) คือจะให้เพียงบุคคลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมก็พอใจคิดว่าบรรลุวัตถุประสงค์บางสิ่งแล้ว หรือจะพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางที่ต้องทำให้ดี โดยตอบให้ได้ว่า “หลังจากการมีส่วนร่วมแล้วจะมีอะไรดีขึ้น อะไรควรเกิดขึ้นอีกบ้าง?” อันเป็นการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งทำให้งานเกิดความสำเร็จดียิ่งขึ้น

๔) การมีส่วนร่วมนี้ ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้ เช่น เวลาเกิดภัยพิบัติคนก็มาช่วยกัน เมื่อหมดภัยแล้ว ก็แยกกันกลับไปเช่นเดิม แต่ถ้าตั้งองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาในภัยพิบัติต่าง ๆ ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นอาจต้องมีตัวแทนประชาชนมีส่วนร่วมในเวลาที่ยาวนานขึ้น และอาจใช้วิธีการมีจดหมายข่าวแจ้งเรื่องไปยังประชาชนทั่วไปก็ได้

๕) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและการศึกษา ซึ่งหากเกิดขึ้นได้คือให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ไปด้วย จะเป็นเสมือน การให้การศึกษาแก่สังคมไปในขณะเดียวกัน แต่หลายโอกาสต้องให้เกิดความพร้อมในแต่ละเรื่อง ต้องใช้เวลารอคอยบ้างเช่นกัน

๖) สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่เกิดขึ้นจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง จะให้มีผู้สั่งว่ามาร่วมกัน ให้เต็มที่ แล้วคนก็มาร่วม คงไม่ค่อยเกิดขึ้นได้ การมีส่วนร่วมมักต้องใช้ความพยายามให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดแนวคิดประชาสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพความหลากหลายทางความคิด เพราะทำให้มุมมองกว้างขึ้น และเกิดความรอบคอบขึ้น จนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน

๗) มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณาเพื่อวางแผนแนวการดำเนินการให้เหมาะสมว่าจะให้บุคคลใด กลุ่มใด เข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใด และโดยวิธีใด ฯลฯ โดยคณะผู้บริหารมีส่วนร่วมนี้ควรมีตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในจำนวนคนมากพอควรและให้มีความหลากหลายมากพอ

๘) การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริงมากขึ้น การมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาปัญหา ทำให้เมื่อเห็นปัญหาแล้วจะนำความมุ่งมั่นที่จะคิดหาทางแก้ไขด้วยกันและร่วมแก้ปัญหาต่างๆ ได้ จะทำให้เป็นบทเรียนที่จะแก้ปัญหาตนเองต่อไปได้

๙) คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่ มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น แต่คนในชุมชนหนึ่งๆ มักมีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน มีค่านิยมร่วมกัน

๑๐) ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะปนอารมณ์ขันประกอบไปบ้าง เพราะในสังคมไทยการมีอารมณ์ขัน จะช่วยให้บรรยากาศมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้ดี ดังนั้นในการประชุม ถ้าใช้อารมณ์ขันคนตรี เกมส์ กีฬา เข้าร่วมด้วยจะสร้างอารมณ์การมีส่วนร่วมให้เพิ่มขึ้นได้

จากการศึกษาแนวคิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน พบว่า ในการดำเนินงานของการพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นแนวคิดสำคัญในการเปิดโอกาสเปิดพื้นที่ เปิดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชนให้มามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีผู้ใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ เด็กและเยาวชนมีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม มีความสนใจร่วมกัน อีกทั้ง

ยังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย เมื่อเด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด และตัดสินใจกันเองโดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้สนับสนุนในกระบวนการตั้งแต่แรกจนเสร็จสิ้นด้วยบรรยากาศที่เชื่อมั่นในตัวเด็กและเยาวชนเอง จะมีผลทำให้เด็กได้ค้นพบศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป

๒.๑.๕ แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ(Empowerment)

ความหมายของการเสริมพลังอำนาจ

ในความหมายของการเสริมพลังอำนาจนั้น ต้องมีความเข้าใจความหมายนัยยะของคำว่า “อำนาจ” เสียก่อน

อำนาจในความหมายเชิงบวก คือ ความสามารถที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้อื่น หรือ การที่บุคคลมีความรู้สึกภาคภูมิใจ การเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง หรือความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น โดยมีสถานะผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ ไฉฉาน ชักจูงให้เกิดความเห็นคล้อยตาม

อำนาจในความหมายเชิงลบ คือ การที่บุคคลถูกประเมิน ถูกให้คุณค่าจากบุคคลภายนอกแบบประหัตประดา การตีตรา การถูกเลือกปฏิบัติ และส่งผลให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกเชิงลบต่อตนเอง หรือเกิดความตกต่ำต่อตนเอง เห็นแต่ข้ออ่อนของตนจนกลายเป็นทำร้ายตนเองซ้ำ

อำนาจของกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมของกลุ่มที่ส่งผลต่อบุคคลอื่นในลักษณะกดดัน บีบบังคับให้จำต้องทำตาม

อำนาจจากวัฒนธรรม จะเป็นโครงสร้างทางสังคม การเมือง ที่เป็นความเชื่อเดิมของคนในสังคม โดนไร้การตั้งคำถาม เช่น ความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับผู้หญิง

กิติพัฒน์ นนทะปัทมะกุล (๒๕๕๓, น.๑๒๓) ให้ความหมายของ การเสริมสร้างพลังอำนาจ ไว้ว่า เป็นกระบวนการที่กลุ่มหรือปัจเจกสามารถมีอำนาจ สามารถเข้าถึงทรัพยากร และสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ ทั้งนี้ การที่บุคคลหรือกลุ่มจะมีอำนาจขึ้นมาได้ จะต้องมีความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุปณิธานความมุ่งหวัง และเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งทฤษฎีการสร้างพลังอำนาจไม่ได้สนใจเพียงกระบวนการในการสร้างพลังอำนาจเท่านั้น ทว่ายังสนใจรวมไปถึงผลของกระบวนการที่จะต้องทำให้บุคคลและกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรและอำนาจได้ดียิ่งขึ้น

กิตติภา สุวรรณรัตน์ (๒๕๔๕, น.๕๒) ให้ความหมายของการเสริมพลังอำนาจว่า เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคล กลุ่มหรือชุมชนให้มีพลังเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมที่ตนอยู่ การสร้างพลังอำนาจในตนเองนี้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้บุคคล กลุ่มหรือชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและสามารถดึงพลังและศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ ซึ่งในกระบวนการสร้างพลังอำนาจในตัวเองนี้ จะต้องให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนมีการพัฒนาชีวิตวิถีการที่จะแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตนต้องการอย่างเหมาะสม

อภิญา เวชชชัย (เอกสารประกอบการสอน สค. ๖๒๓) การเสริมพลังอำนาจ หมายถึงกระบวนการทำงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้ใช้บริการ โดยการค้นหาจุดแข็ง คุณค่าและการกระตุ้นให้เขาตระหนักในพลังที่มีอยู่ในตัวคน ซึ่งเป็นการทำงานบนฐานพลังอำนาจ คือ การทำให้ผู้ใช้บริการทบทวน ค้นหาความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่

กระบวนการสำคัญในการเสริมพลังอำนาจ

๑) การศึกษา ประเมินสถานะ พลัง ต้นทุนเดิมที่มีของคน กลุ่ม ชุมชน เช่น

- ทักษะ ความเชื่อ และการตระหนักต่อคุณค่าที่มี ที่ยึดถือ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
- ประสบการณ์ที่ผ่านมาของชีวิตส่วนตัว กลุ่ม โอกาสในการแบ่งปันประสบการณ์

ต่อกลุ่มสังคม

- ความตระหนัก รับรู้ต่อการแบ่งปันประสบการณ์ เห็นคุณค่า เชื่อมั่นในตน หรือเห็นด้านที่เป็นปมด้อย การดำเนินตนเอง

- การมีส่วนร่วมในบทบาทการแบ่งปัน อารมณ์ ความรู้สึก ความเป็นผู้กระทำ หรือถูกกระทำ

๒) การประเมินความรู้ วิธีคิด ทักษะ ความสามารถในการคิดอย่างวิพากษ์

- พื้นฐานและความคิดต่อปัญหาของตน เป็นการมองปัญหาแบบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกสู่ระบบอื่นๆในสังคมได้หรือไม่

- มีวิธีคิดและทักษะในการตั้งคำถามมากกว่าการเชื่อและคล้อยตามผู้อื่นหรือไม่

- มีข้อมูลที่เพียงพอหรือมาก ในการตัดสินใจ หรือสามารถมองปัญหาเชิง วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ในระดับใด

- มีความสามารถในการมองปัญหาในแต่ละบริบทอย่างตายตัวหรือยืดหยุ่นหรือไม่

๓) การประเมินความสามารถในการคิดเชื่อมโยงปัญหาส่วนตัวต่อประเด็นสาธารณะ

- มีความสามารถในการตั้งคำถาม ต่อยอดความคิด ประเด็นปัญหาส่วนตัว ไปสู่ประเด็นภาพใหญ่ระดับกลุ่ม หรือสังคมได้หรือไม่

- มีความสามารถในการกล้าที่จะถาม แสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติเต็มที่หรือไม่ หรือยังคงอยู่ภายใต้ความกดดันของปัจจัยใด

- มีลักษณะปกปิดหรือละอายปัญหาของตน หรือเข้าใจว่าปัญหาส่วนตัว ความจริงแล้วเป็นเรื่องสาธารณะที่สาธารณะอาจต้องร่วมรับผิดชอบด้วย

๔) ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของปัญหาแต่ละระดับ และการเชื่อมโยงผลกระทบจากปัจเจกบุคคล สู่ระบบ และโครงสร้าง

- การดำเนินการสืบค้นข้อเท็จจริงของสถานการณ์ปัญหาในลักษณะกระบวนการเกิดปัญหาอย่างไร ใครกระทำ ใครถูกกระทำ

- การจัดทำ แผนที่ทางเดินของปัญหาในรูปแบบmapping route เพื่อเห็นการเคลื่อนไหวปัญหาอย่างเป็นระบบ และมองเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย

- การศึกษาผลกระทบ จุดแข็ง จุดอ่อน ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ จุดอ่อนไหว ความหวั่นไหวในใจ อารมณ์ หรือจุดเปราะบางที่ควรต้องสนใจเป็นพิเศษของบุคคลจนถึงระบบของงาน กิจกรรมและองค์กร

๕) การปฏิบัติ การแสดงออก กระบวนการดำเนินงานควรกำหนดขึ้นภายใต้การวางแผนอย่างเหมาะสม ประกอบกับการมีส่วนร่วมคิด แสดงออกของผู้มีส่วนร่วม หรือผู้เป็นเจ้าของปัญหา โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยอารมณ์ความรู้สึก ของผู้เป็นเจ้าของประสบการณ์นั้น

- การให้ความสำคัญกับกระบวนการถ่ายทอด แบ่งปัน ความทุกข์ ประสบการณ์ บทเรียน

- การสร้างระบบ สนับสนุน ให้กำลังใจจากกันและกันในกลุ่มเดียวกัน

- การสร้างระบบจัดการ การสรุปรงาน ภารกิจที่ต่างฝ่ายได้รับมอบหมายและร่วมกันสรุปบทเรียน เพื่อสะสมชัยชนะจากเล็กสู่ใหญ่

๖) การรับรู้บทเรียน และความสามารถในการปรับใช้บทเรียนกับปัญหาของตนเอง

- การร่วมกำหนดเป้าหมายและความต้องการทั้งระดับบุคคล สู่ระดับกลุ่ม ชุมชน

- การสรุปบทเรียน การติดตามประเมินแนวทางการดำเนินงาน การบวนการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก

- การปรับใช้บทเรียนและผลที่เกิดขึ้น เช่น ความเชื่อมั่น ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เพราะเหตุใด อย่างไร

องค์ประกอบของการเสริมพลังอำนาจ

กระบวนการเสริมพลังอำนาจอาจจะเกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑) บุคคล ซึ่งมีความสามารถวิเคราะห์จุดยืน ทักษะคิด ความเชื่อ ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองของตนได้

๒) ประสบการณ์ของบุคคลที่ได้รับการยอมรับในด้านคุณค่า ความสามารถหรือด้านปัญหาที่ท้าทาย

๓) การมีความรู้และทักษะ ในการวิเคราะห์ความคิดและเปลี่ยนแปลงการกระทำ

๔) การดำเนินการจากบุคคลและความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

กระบวนการดำเนินงานเสริมพลังอำนาจ

๑) การแสวงหาข้อมูลและการประเมินสถานการณ์ ข้อเท็จจริงร่วมกัน ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และเจ้าของปัญหา เป็นการแบ่งปันความคิด การตีความที่มีต่อสถานการณ์ปัญหาร่วมกัน เพื่อประเมินปัจจัยภายในและปัจจัยแวดล้อมภายนอก

๒) กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นกระบวนการที่ควรมีการถกเถียง ซักถาม ทบทวน ข้อเท็จจริง ค้นหาความเจ็บปวดในปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อทำความเข้าใจประเด็นความทุกข์ และปัญหาอย่างละเอียดลึกซึ้งขึ้น กระบวนการนี้อาจมีสถานะโต้แย้งขัดแย้งกันได้ (A dialectic process)

๓) การสร้างการยอมรับและเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเจ้าของปัญหาที่มักจะรู้สึกอ่อนล้า โทษตนเอง ต่ำหนີและเห็นข้อด้อยของตน ดังนั้น การค้นหาจุดแข็ง ข้อเด่น แม้เพียงเล็กน้อยเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ให้บริการต้องแสวงหาและแจ้งให้ทราบ เป็นการปลุกปลอบใจ ปลุกเร้าให้กล้าคิด กล้าเผชิญปัญหา และสร้างความเชื่อมั่นในตนเองกลับคืนมา กระบวนการนี้นักสังคมสงเคราะห์และผู้ให้บริการต้องทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อคลี่คลายปัญหาร่วมกัน วางแผนร่วมกัน เป็นทั้งการพัฒนาการแก้ปัญหา และพัฒนาพลังของผู้ให้บริการไปพร้อมกัน (อภิญา เวชชัย, เอกสารประกอบการสอน สศ. ๖๒๓)

จากการศึกษาแนวคิดการเสริมพลังอำนาจ พบว่า การเสริมพลังอำนาจจะสามารถช่วยการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในบางครั้งเด็กและเยาวชนมักเกิดความไม่มั่นใจในความรู้ ความสามารถที่ตนเองมี คิดว่า ความรู้ความสามารถของตนไม่สามารถเทียบเท่าได้กับผู้ใหญ่ที่มีคุณวุฒิและวิวุฒิที่มากกว่าตน ซึ่งในการเสริมพลังอำนาจการดำเนินงานของสภา

เด็กและเยาวชนควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการชี้แนะทางการดำเนินงานและ เสริมสร้างความมั่นใจในการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนต่อไป

๒.๒ สรุปรอบแนวคิด

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การที่อาเซียนมุ่งสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นการมองทางภูมิศาสตร์ อาเซียนต้องการสร้างความเป็นปึกแผ่น บูรณาการเศรษฐกิจ ระบบและกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงและความร่วมมือทางการเมือง ดังนั้น อาเซียนจึงมี ๓ เสาหลัก ได้แก่ ๑. ประชาคมการเมือง ๒. ประชาคมเศรษฐกิจ และ ๓. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นเสาสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความมั่นคงของอีก ๒ เสาหลัก เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงคนด้วยสังคมและวัฒนธรรม มิใช่ด้วยกำไรหรือวัตถุ เนื่องจากเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องของนามธรรม ซึ่งวัดไม่ได้ด้วยปริมาณรายได้ประชาชาติ บอกด้วยจำนวนตัวเลขไม่ได้ แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นมนุษย์ในสังคม จึงเป็นความท้าทายว่าจะทำอย่างไรให้คุณภาพชีวิตของคนดีขึ้น การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นอาเซียน โดยให้เป็นอัตลักษณ์ที่สอง รองมาจากอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ เพราะอัตลักษณ์อาเซียน จะทำให้สามารถร่วมมือกันได้ในหลาย ๆ เรื่อง และมองอนาคตและวิสัยทัศน์ (vision) ต่อไป สิ่งซึ่งเป็นปัจจัยนำไปสู่อัตลักษณ์อาเซียนได้แก่ ๑. การศึกษา ๒. ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสิ่งบรรพบุรุษสั่งสมมาเป็นมรดก (heritage) ที่ต่างมีของตัวเอง สิ่งนี้คือทุนทางสังคมวัฒนธรรม (social cultural capital) ที่สำคัญ ดังนั้น ทำอย่างไรให้ทรัพยากรนี้เพิ่มพูน ทำอย่างไรให้ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีอนาคตร่วมกันและผูกพันกัน เพื่อนำไปสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ขณะเดียวกัน “เยาวชน” ก็เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างประชาคมอาเซียนให้ได้ตามเป้าหมายและกำหนดระยะเวลา สำหรับประเทศไทย แม้จะมีระบุไว้ในภาพรวมของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ว่าเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตำนึกความเป็นพลเมือง วิถีประชาธิปไตย การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การรู้เท่าทัน และเลือกรับเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงสร้างสรรค์ การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการดังกล่าวอย่างจริงจังและรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้การเตรียมความพร้อมของเยาวชนไทยสู่ประชาคม

อาเซียนเป็นไปในทิศทางที่ตรงประเด็นกับเป้าหมาย มีประสิทธิผลให้เยาวชนไทยมีส่วนร่วมในการ
สร้างประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริง

บทที่ 3 เรื่องที่ศึกษา

การศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมเยาวชนไทยสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาในเรื่องแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในส่วนของเสาหลักที่ 3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) และแผนการพัฒนาลูกและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 จึงขอเสนอเรื่องที่ศึกษาเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เป็นหนึ่งในสามเสาหลักของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เป็นเสาที่ปรารถนาที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาค โดยการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันทันสมัยร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการใช้ทรัพยากรในภูมิภาคอย่างยั่งยืน จัดหาการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่รัฐจะหาได้ และพยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของประเทศสมาชิก ตลอดจนส่งเสริมความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน และพยายามทำให้อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคมีความโดดเด่นและเข้มแข็ง เพื่อตอบรับกับกระแสโลกาภิวัตน์และเพื่อสะท้อนปรัชญาที่ว่าประชาสังคมหรือประชาชนแท้จริงเป็นหัวใจของอาเซียน

ASCC มีเป้าหมายหลักที่จะทำให้เกิดประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีสังคมที่รับผิดชอบ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและก่อให้เกิดเอกภาพ โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และทำให้เกิดเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น ASCC ให้ความสำคัญกับ 5 เรื่องด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สวัสดิการสังคม สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เน้นการศึกษาให้เป็นวาระของอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม

ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเสริมสร้างทักษะในการประกอบการ สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

สวัสดิการสังคม จะส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยลดความยากจนและส่งเสริมการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม เน้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสังคมและเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก รวมถึงการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาห้าสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ในการกำจัดความยากจนและความหิวโหย และให้ความมั่นใจว่า ประชาชนอาเซียนทุกคนมีอาหารพอเพียงตลอดเวลา และให้ความมั่นใจในความปลอดภัยด้านอาหาร เน้นการเข้าถึงการรักษาสุขภาพ การบริการทางการแพทย์ และยาที่เพียงพอและราคาถูกรับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร และพร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

สิทธิมนุษยชน ในBlueprint ของ ASCC ได้กล่าวว่า อาเซียนมีพันธกรณีในการส่งเสริมความยุติธรรม และสิทธิของประชาชน โดยเน้นการปกป้องผลประโยชน์ สิทธิ รวมทั้งส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม และยกระดับคุณภาพชีวิต มาตรฐานการดำรงชีวิตสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนนี้ Blueprint ของ ASCC ควรให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนมากกว่านี้ โดยน่าจะครอบคลุมถึงเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการติดต่อในระดับประชาชนต่อประชาชน

อย่างไรก็ตาม อาเซียนยังมีปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการประชาธิปไตย หลายประเทศสมาชิกยังเป็นเผด็จการ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบจริงๆก็มีเพียงไม่กี่ประเทศ จึงทำให้ความร่วมมือของอาเซียนในเรื่องการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ไม่พัฒนาเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าในกฎบัตรอาเซียนจะระบุไว้ในมาตรา 14 ว่า จะมีการจัดตั้งกลไกด้านสิทธิมนุษยชนของอาเซียนขึ้นมา แต่ในที่สุด อำนาจหน้าที่ของกลไกนี้จะถูกตัดทอนลงจนไม่มีประสิทธิภาพ

สิ่งแวดล้อม อาเซียนจะส่งเสริมสิ่งแวดล้อมสีเขียวและสะอาด โดยการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติ อนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ และพลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งปรับปรุงคุณภาพน้ำและอากาศ และอาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลก ในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและคุ้มครองชั้นโอโซน ซึ่งเป้าหมายของ ASCC จะเกินความเป็นจริง เพราะความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม กำลังเป็นสิ่งท้าทายความร่วมมือของอาเซียนเป็นอย่างมาก ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า นับเป็นปัญหาใหญ่ โดยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สูญเสียป่าไป 1.04% ต่อปี สำหรับปัญหาการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพก็มีปัญหาหลายเรื่องด้วยกัน ระบบนิเวศของปะการังถูกทำลายไปแล้ว 80% นอกจากนี้ ยังมีปัญหาพิษและสัตว์กำลังจะสูญพันธุ์ รวมทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำที่กำลังลดถอยลงเป็นอย่างมาก สำหรับปัญหามลพิษในอากาศและน้ำนั้น ปัญหาใหญ่คือ ปัญหาควันไฟป่าจากอินโดนีเซีย สำหรับปัญหาภาวะโลกร้อน ก็ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นจำนวน 2 ตันต่อคนต่อปี

ถึงแม้ว่าอาเซียนจะได้ประกาศมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะที่ปรากฏอยู่ใน Blueprint ของ ASCC แต่ในทางปฏิบัติ อาเซียนคงจะประสบปัญหาหลายเรื่อง โดยเฉพาะปัญหาการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ในประเทศสมาชิกที่ยังไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา

การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน จะเน้นการสร้างความรู้สึกร่วมและการอยู่ร่วมและส่งเสริมความเป็นเอกภาพในความแตกต่าง ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสมาชิก เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา และอารยธรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน เพื่อให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจด้านประวัติศาสตร์ของภูมิภาคที่เป็นหนึ่งเดียว และค้นหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของอาเซียน และสร้างอาเซียนที่มีประชาชนเป็นแกนนำ โดยสนับสนุนทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างประชาคม เรื่องนี้เป้าหมายก็ดูจะเป็นความฝัน เพราะจริง ๆ แล้ว จุดอ่อนของอาเซียนเรื่องหนึ่งก็คือ แต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในเรื่องของระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนาและเชื้อชาติ ดังนั้น โจทย์ใหญ่ของอาเซียนคือ จะทำอย่างไรที่จะสร้างประชาคม โดยมีอัตลักษณ์ร่วมกันอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอย่างแท้จริงในปี 2015 ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะอาเซียนยังมีปัญหาเรื่องสังคมวัฒนธรรมอีกมาก ได้แก่ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาการมีอัตลักษณ์ร่วมกัน ปัญหาห่วงโซ่อุปทาน ประชาชนยังมีความขัดแย้งและไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปัญหาช่องว่างระหว่างประเทศรวยและประเทศจน ปัญหาการทำให้ประชาคมอาเซียน เป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และปัญหาที่ประชาชนไม่มีความรู้เรื่องอาเซียน

2. พิมพ์เขียวประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint)

เอกสารพิมพ์เขียวประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ประกอบด้วยแนวคิดหลัก ดังนี้

2.1 การพัฒนามนุษย์ (Human Development): ส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสอย่างเที่ยงธรรมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ส่งเสริมและลงทุนในด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและการเสริมสร้างขีดความสามารถ ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบการ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ ในการดำเนินกิจกรรมด้านสังคมและเศรษฐกิจ

2.2 การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection): ส่งเสริมความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยลดความยากจน ส่งเสริมการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม การสร้างสภาพแวดล้อมที่มั่นคงปลอดภัยและปลอดภัยเสถียร การเตรียมความพร้อมเรื่องภัยพิบัติและการจัดการกับข้อกังวลเกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพ

2.3 สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights): ส่งเสริมความยุติธรรมและสิทธิของประชาชน ซึ่งสะท้อนอยู่ในนโยบายและทุกวิถีของชีวิต ซึ่งรวมถึงสิทธิและสวัสดิการสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและอ่อนแอ เช่น สตรี เด็ก ผู้สูงวัย ผู้พิการ และแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน

2.4 ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม (Ensuring Environmental Sustainability): มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่เขียวและสะอาดโดยการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ดิน น้ำ แร่ธาตุ พลังงาน ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล การปรับปรุงคุณภาพน้ำและอากาศสำหรับภูมิภาคอาเซียน โดยอาเซียนจะมีส่วนร่วมในความพยายามของโลกในการจัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและคุ้มครองชั้นโอโซน เช่นเดียวกับการพัฒนาและการปรับใช้เทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.5 การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building ASEAN Identity): อัตลักษณ์อาเซียนเป็นพื้นฐานของผลประโยชน์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยจะสะท้อนการรวมเอกลักษณ์ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่าง และความปรารถนาที่จะเป็นประชาคมอาเซียน อาเซียนจะส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน ซึ่งเน้นค่านิยมที่เหมือนกันในการรวมตัวกันเป็นหนึ่งซึ่งมีความแตกต่างกัน

2.6 การลดช่องว่างในการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) : ลดช่องว่างระดับการพัฒนาโดยเฉพาะมิติทางสังคมระหว่างประเทศสมาชิกเก่า 6 ประเทศ และประเทศสมาชิกใหม่ (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม: CLMV)

ดังนั้น ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นจึงมีพื้นที่ความรับผิดชอบที่กว้างใหญ่ไพศาล เพราะต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมในเกือบทุกมิติ ดังจะเห็นว่า ประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนมีบทบาทและหน้าที่ดูแลความก้าวหน้าในภารกิจที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย งานสาธารณสุข งานการศึกษา งานวัฒนธรรม งานแรงงาน งานสวัสดิการสังคม งานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี งานสิ่งแวดล้อม และงานป้องกันภัยพิบัติ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนจะทำให้การบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน (ASEAN Vision) สามารถเป็นจริงขึ้นมาได้

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของรัฐบาลในแต่ละประเทศสมาชิกที่จะต้องพัฒนาประเทศ และพยายามทุกวิถีทางที่จะจัดการกับปัญหาสังคมในประเทศของตน อาเซียนจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำและเชื่อมต่อการพัฒนาของประเทศดังกล่าวกับประเทศอื่น ๆ รวมทั้งรับความร่วมมือจากประเทศหรือองค์กรที่มีความชำนาญพิเศษภายนอกประชาคมอาเซียน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ อาเซียนทำให้ประชาชนชาวไทยสามารถเติบโตและเชื่อมต่อกับประชาคมและสามารถขยายเส้นขอบฟ้าทางความคิดของตนได้อย่างเป็นรูปธรรมและ

เป็นระบบ โดยผ่านกรอบความร่วมมือเพื่อพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ทั้งในและนอกภูมิภาค

ความร่วมมือทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้คนมักคิดว่าเป็นเรื่องนามธรรม แท้จริงแล้วมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึกร่วมกันของประชากรประมาณ 600 ล้านคนในภูมิภาคนี้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ในระยะหลายปีที่ผ่านมา อาเซียนจึงทุ่มเทความพยายามในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะและดนตรีโดยเน้นให้ประชาสังคม โดยเฉพาะเยาวชนอาเซียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดของภูมิภาคเข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้ อาเซียนยังมีความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ร่วมกันของภูมิภาค เช่น การสร้างเพลงประจำอาเซียน รวมถึงการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาค หรือการทำให้อัตลักษณ์เก่าที่มีอยู่ร่วมกันในภูมิภาคให้มีลักษณะโดดเด่นขึ้น เช่น มหาภารตะ และรามายณะ (รามเกียรติ์) ซึ่งเป็นมหากาพย์ที่สามารถพบได้ในทุกประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ทว่าทั้งสองสิ่งนั้นล้วนเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมและศาสนาที่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ได้นำเข้าจากนอกภูมิภาคทั้งสิ้น

ความยากลำบากของเสาสังคมวัฒนธรรมนี้ อีกประการหนึ่ง คือ จะทำอย่างไรให้ประชาชนตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของประชาคม และทำอย่างไรให้ประชาชนทราบว่าอาเซียนมีความปรารถนาที่จะให้ประชาชนในทุกระดับมีการแลกเปลี่ยนและสื่อสารทางวัฒนธรรมอย่างเข้มข้น รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตผู้คนในประเทศสมาชิกทั้งในด้านวัตถุและภูมิปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความจำเป็นที่อาเซียนจะต้องเร่งกระบวนการของการบูรณาการประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน คือ เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ให้เข้ามาสู่กระแสหลักของการพัฒนาของอาเซียน โดยพยายามส่งเสริมโครงการ เพื่อยกระดับของการพัฒนาให้ใกล้เคียงกับประเทศสมาชิกดั้งเดิมของอาเซียน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญเช่นเดียวกันคือการยอมรับความจริงที่ว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากที่สุดภูมิภาคหนึ่งของโลก เนื่องจากเป็นแหล่งผ่านของอารยธรรมโบราณ ทั้งจากจีน อินเดีย อาหรับ และตะวันตกและยังได้รับความเชื่อและคติทางศาสนาที่สำคัญของโลก เช่น พุทธ ฮินดู คริสต์ อิสลาม เป็นต้นและยังมีประสบการณ์และความทรงจำที่หลากหลายจากยุคแห่งการล่าอาณานิคม แต่ความหลากหลายนี้มีควรถูกมองว่าเป็นอุปสรรคในการร่วมมือ แต่ควรมองความหลากหลายว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษที่จะผลักดันให้ภูมิภาคนี้มีความมั่งคั่งในทางภูมิปัญญา ดังในคำขวัญ ของสหประชาชาติที่ต้องการให้นุชนุษชาติเฉลิมฉลองและภาคภูมิใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนเอง เพราะเราเชื่อว่า สังคมหรือประชาคมที่มีความหลากหลายมักเป็นประชาคมที่มีพลวัตและสามารถผลักดันนวัตกรรมทาง ความคิดได้อย่างเต็มที่ อาเซียนจึงเป็นตัวแทนของความพยายามที่จะสร้างความร่วมมือจากความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม

ความร่วมมือในด้านการคุ้มครองและสวัสดิการสังคมอาเซียนเป็นอีกเวทีหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมของไทย เพราะอาเซียนมีเจตนารมณ์ในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามในภูมิภาค ดังเห็นในปี 2550 ที่ผ่านมอาเซียนได้ออก”ปฏิญญาเซบู”ว่าด้วยประชาคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักให้ภูมิภาคนี้มีความเอื้ออาทรและการแบ่งปัน โดยเฉพาะกับคนพิการ เด็กและสตรี และในปีที่ผ่านมา อาเซียนได้เรียกร้องให้ทุกประเทศสมาชิกนำคนพิการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสหลักในการพัฒนาประเทศ ในหลายเวที ประเทศไทยได้เรียนรู้นโยบายและหลักปฏิบัติที่ดีจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค และในทางกลับกันประเทศต่าง ๆ ได้ทราบถึงความสำเร็จในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมจากประเทศไทย

ความร่วมมือทางการศึกษาของอาเซียน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และการเติบโตทางสังคมและเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้รับทั้งประโยชน์และเกียรติจากอาเซียน กล่าวคือ ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากองค์การรัฐมนตรีการศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ซีมีโอ (Southeast Asian Ministers of Education Organization: SEAMEO) ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศไทยและมีภารกิจในการส่งเสริมความร่วมมือในการฝึกอบรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการศึกษาในภูมิภาค อาเซียนมีปรัชญาส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างองค์ความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตให้กับประชาชนในอาเซียน ซึ่งรวมทั้งคนไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นที่ตั้งของสำนักงานเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศสมาชิกอาเซียน 21 แห่ง โดยเน้นความร่วมมือทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ทุนการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยร่วมกัน

ความร่วมมือในด้านแรงงานของอาเซียน แรงงานเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทุกประเทศสมาชิก อาเซียนจึงได้พยายามผลักดันให้ทุกประเทศสมาชิกอาเซียนให้ความสำคัญในด้านแรงงาน โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในด้านแรงงานอย่างเต็มที่ความร่วมมือในด้านแรงงานของอาเซียนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะและยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานของอาเซียนให้สามารถแข่งขันได้และเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศอาเซียนได้ขอให้รัฐบาลของทุกประเทศสมาชิกพัฒนาปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และความปลอดภัยในการทำงานของผู้ใช้แรงงาน โดยเห็นว่ารัฐจะต้องส่งเสริมสวัสดิการและให้ความคุ้มครองที่เป็นธรรมแก่คนงาน ประเทศสมาชิกอาเซียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาแรงงานที่ตนประสบ นอกจากนั้น อาเซียนยังมีกรอบนโยบายระดับภูมิภาคที่ชัดเจนระหว่างประเทศสมาชิกในการร่วมมือด้านแรงงานกับประเทศสำคัญอื่น ๆ ในภูมิภาค และกับองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้มีการรับรองสิทธิแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องเพื่อเป็นมาตรการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีในอนาคต

ความร่วมมือในด้านสิ่งแวดล้อม เป็นอีกก้าวของความสำเร็จของภูมิภาค ทั้งนี้เพราะอาเซียนเป็นภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะเป็นพิษทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง เช่น กรณีหมอกควันอันเกิดจากไฟป่าในเกาะบอร์เนียวของอินโดนีเซีย ซึ่งลอยมาปกคลุมพื้นที่ทางอากาศของประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และภาคใต้ของไทย อันส่งผลให้ประชาชนเกิดปัญหาทางสุขภาพ ในหลายกรณีได้นำไปสู่โรคทางเดินหายใจ และยังมีผลกระทบต่อ การคมนาคมทางอากาศ ปัญหาโลกร้อน ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีพของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นปัญหาที่อาเซียนให้ความสำคัญเช่นกัน การที่อาเซียนพยายามรวมตัวกันจัดตั้งระบบเตือนภัย เพื่อตรวจสอบสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ล้วนแต่มีคุณประโยชน์อย่างมหาศาลต่อประเทศสมาชิก การแลกเปลี่ยนความรู้และผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เพื่อประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของโลกยังมีความสำคัญสำหรับหลายประเทศที่ยังขาดแคลนความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้ในด้านนี้

อาเซียนกับความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นมิติที่เริ่มทวีความสำคัญ และสามารถต่อยอดความร่วมมือทางการศึกษาเนื่องจากการศึกษาและเทคโนโลยี ถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและการยกระดับคุณภาพชีวิตสมัยใหม่ อาเซียนได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกร่วมมือกันส่งเสริมการวิจัยในสาขาที่สำคัญ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในทางพาณิชย์และอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และขอให้รัฐบาลในแต่ละประเทศสมาชิกเร่งเผยแพร่การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประยุกต์ เพื่อที่ประชาชนในระดับรากหญ้าสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง

อาเซียนกันความร่วมมือทางการปกป้องภัยพิบัติ ภัยพิบัติสร้างความสูญเสียที่ตามมาคิดเป็นมูลค่ามหาศาล ดังนั้น รัฐบาลของประเทศสมาชิกจึงเห็นประโยชน์ในความร่วมมือทางการปกป้องภัยพิบัติ โดยมีเป้าหมายที่จะป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากเหตุภัยพิบัติให้เหลือน้อยที่สุด ที่เห็นได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุดคือ การรวมตัวเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่มีชื่อเรียกว่าคณะกรรมการอาเซียนด้านการจัดการป้องกันภัยพิบัติ (ASEAN Committee on Disaster Management หรือ ACDM) ทำหน้าที่ดูแลปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติในเขตภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ อาเซียนยังมีกรอบความร่วมมือว่าด้วยการจัดการป้องกันภัยพิบัติ และการตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน (ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response) ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือร่วมกันในกรอบอาเซียน ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวส่งผลให้อาเซียนสามารถจัดตั้งศูนย์ประสานงานอาเซียนในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม หรือเรียกสั้นๆ ว่า อาสาเซนเตอร์ (AHA Centre) ตั้งอยู่ ณ ประเทศอินโดนีเซีย ขึ้นมาได้ นอกจากนี้ อาเซียนได้เตรียมความพร้อมอย่างสม่ำเสมอ และไม่ดำรงอยู่ในความประมาทจึงได้จัดแผนฝึกซ้อมป้องกันภัยพิบัติฉุกเฉิน ระดับภูมิภาคอาเซียนประจำปี (ARDEX)

3. ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการของ ASCC เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม

3.1 ยุทธศาสตร์

(ก) มีระบบการดำเนินงานคุ้มครองทางสังคมที่เข้มแข็ง ที่เกี่ยวกับปัญหาความยากจน การได้รับผลประโยชน์ในด้านสุขภาพและได้รับความเท่าเทียมกันจากผลพวงของการเติบโตทางเศรษฐกิจ

(ข) ส่งเสริมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

(ค) ส่งเสริม Social Governance ที่สามารถจัดการผลกระทบที่ได้รับจากการบูรณาการทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน

3.2 แผนปฏิบัติการ

(ก) การสร้างประชาคมแห่งสังคมเอื้ออาทร เพื่อให้มีดำเนินการในเรื่องความยากจน ความเสมอภาค และการพัฒนาคน ตามรายละเอียดดังนี้

- เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อลดอัตราความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs)
- ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำ การเป็นประชากรที่ดีของประเทศ และการมีอำนาจของประชาชนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กด้วยการปกป้องสิทธิเด็ก ประกันการมีชีวิตรอดของเด็กและให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และคุ้มครองเด็กไม่ให้ถูกละเมิด ถูกทอดทิ้ง หรือถูกระทำรุนแรง
- พัฒนาเยาวชนเพื่อให้มีอนาคตที่ดี ด้วยการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะในการประกอบการและความสามารถทางวิชาชีพ
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีอย่างเท่าเทียมกันในกระบวนการพัฒนาด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
- ผู้สูงอายุจะต้องได้รับการดูแลอย่างเพียงพอด้วยการส่งเสริมระบบที่ให้ชุมชนสนับสนุนครอบครัวให้เป็นผู้ดูแลเป็นลำดับแรก
- ขยายและสนับสนุนความพยายามของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานป้องกันและจัดการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าสตรีและเด็ก
- เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสวัสดิการสังคมด้วยการพัฒนาศักยภาพของประเทศในการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น

(ข) การจัดการกับผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ

- เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบคุ้มครองทางสังคมในระดับประเทศและศึกษาหามาตรการที่เหมาะสมในระดับภูมิภาคมาปรับใช้เพื่ออย่างน้อยให้ระบบครอบคลุมแรงงานใช้ฝีมือในภูมิภาค

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

(ก) แปลงมาตรการเฉพาะด้านให้ออกมาในรูปของกิจกรรม/โครงการ โดยจัดทำเป็นแผนการดำเนินงานในระยะกลาง สำหรับช่วงปี ค.ศ. 2004-2010 ทั้งนี้โครงการจะจำแนกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับประเทศ 2) ระดับภูมิภาคที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในระดับประเทศ ในรูปของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารและความรู้ การจัดตั้งเครือข่ายระดับภูมิภาค และโครงการร่วมในระดับภูมิภาค และ 3) ระดับภูมิภาคในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดตั้งกลไกหรือการจัดทำมาตรฐานในระดับภูมิภาค

(ข) สำหรับโครงการหรือกิจกรรมระดับประเทศ ประเทศสมาชิกจะต้องเตรียมจัดทำแผนปฏิบัติการของตนสำหรับดำเนินการในช่วงปี ค.ศ. 2005-2010 ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับนโยบายและลำดับความสำคัญของประเทศ และต้องพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพในการดำเนินงาน งบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ โดยองค์การของอาเซียนร่วมกับสำนักงานเลขาธิการอาเซียน จะเป็นทำหน้าที่พิจารณาแผนและติดตามการดำเนินงานตามแผน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน (Secretary-General's report card) เสนอต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

(ค) ที่ประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียน จะติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการระดับประเทศ รวมทั้งให้คำปรึกษาและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในระดับรัฐมนตรีอาเซียนที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ ในกรณีที่ทำเป็น และรายงานความคืบหน้าของการดำเนินงานประจำปีต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการใหม่ ๆ และกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการสร้างประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน ตามความเหมาะสม

(ง) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ASCC จะยึดหลักการพึ่งตนเอง การร่วมกันรับผิดชอบ และความเป็นเจ้าของโครงการ โดยในระดับภูมิภาคจะเป็นผู้สนับสนุนให้มีการดำเนินงานตามแผนและจัดหาเงินทุนสนับสนุนในกรณีที่ทำเป็น

(จ) สำหรับโครงการระดับภูมิภาค อาเซียนจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อกิจกรรมหรือโครงการที่บรรลุผลสำเร็จด้วยความร่วมมือในระดับภูมิภาค ในแง่ของประสิทธิผลของโครงการ เป็นโครงการที่สร้างมูลค่าเพิ่ม หรือมียุทธศาสตร์ที่น่าสนใจ โดยสำนักเลขาธิการอาเซียน หรือองค์การภายใต้อาเซียนจะเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ

(ฉ) มุลนิธิอาเซียน จะสนับสนุนกิจกรรม/โครงการ โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมการเข้าถึง ICT สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมให้ตระหนักถึงความเป็นอาเซียน ภายใต้กิจกรรมอบรมด้านภาษาและสื่อมวลชน โครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน เป็นต้น

4. การเตรียมความพร้อมเยาวชนสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

4.1 เกณฑ์อายุเยาวชนของประเทศอาเซียน

คำจำกัดความเกณฑ์อายุของ “เยาวชน” สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนมีความแตกต่างกัน ดังนี้

ก) บรูไนดารุสซาลาม	อายุระหว่าง 18-35 ปี
ข) ราชอาณาจักรกัมพูชา	อายุระหว่าง 18-30 ปี
ค) อินโดนีเซีย	อายุระหว่าง 18-45 ปี
ง) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	อายุระหว่าง 15-30 ปี
จ) มาเลเซีย	อายุระหว่าง 15-40 ปี
ฉ) สาธารณรัฐสหภาพพม่า	อายุระหว่าง 15-24 ปี
ช) ฟิลิปปินส์	อายุระหว่าง 15-30 ปี
ซ) สิงคโปร์	อายุระหว่าง 15-29 ปี
ฅ) ประเทศไทย	อายุระหว่าง 18-25 ปี
ญ) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	อายุระหว่าง 15-30 ปี

จากเกณฑ์อายุเยาวชนของประเทศสมาชิกอาเซียนข้างต้น จะสังเกตได้ว่า ส่วนใหญ่จะขยายอายุเยาวชนไปสู่วัยแรงงาน ซึ่งหากจะดำเนินการให้สอดคล้องกับพิมพ์เขียวของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนแล้ว เยาวชนไทยน่าจะอยู่ในส่วนที่อ่อนด้อยกว่า เนื่องจากในช่วง 4 ปีของวัยเยาวชน (18-21 ปี) จะเป็นช่วงวัยของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ขณะที่ช่วงที่เหลืออีก 4 ปี (22-25 ปี) หากเยาวชนไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและเข้าสู่ตลาดแรงงานทันที ส่วนใหญ่ก็ไม่มีความสามารถหรือมีทักษะในด้านการประกอบการ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษามีได้เอื้อต่อการสร้างสมประสบการณ์หรือเสริมทักษะด้านการประกอบการให้กับเยาวชน

4.2 การศึกษาของเยาวชน

ประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการกระจายการศึกษาให้แก่ประชาชน ดังจะเห็นได้จากสถิติของเด็กไทยที่ได้รับการศึกษาทั้งขั้นพื้นฐาน และในระดับมัธยมศึกษาในแต่ละปี ตัวอย่างเช่น สัดส่วนของเด็กไทยที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อเทียบกับประชากรที่เป็นเยาวชนทั้งหมดของประเทศนั้น ถือว่าดีมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย นอกจากนี้ อัตราการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของเด็กไทย ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 1 ใน 3 ของเยาวชนอายุ 18-21 ปีใน พ.ศ. 2548 นั้น ก็ยังดีกว่าประเทศในกลุ่มอาเซียน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว และกัมพูชามาก สรุปได้ว่า ปัญหาของประเทศไทยไม่ได้อยู่ที่การกระจายโอกาสทางการศึกษา แต่อยู่ที่คุณภาพของการเรียนการสอน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของบัณฑิตจบใหม่ และรวมถึงคุณภาพของเยาวชนไทยที่จะเติบโตไปเป็นพนักงานหรือเข้าสู่ตลาดแรงงาน เป็นพลเมืองของสังคม และพ่อแม่ของเยาวชนในอนาคตด้วย

สรุปได้ว่าปัญหาด้านการศึกษาของไทยในส่วนของเตรียมความพร้อมของเยาวชนให้มีทักษะการประกอบการมีดังนี้

ก) ทักษะและความรู้ความเข้าใจของเด็กไทยต่อวิชาที่สำคัญ เช่น คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์นั้น อยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว

ข) ในปัจจุบัน สถาบันระดับอุดมศึกษามีเป็นจำนวนมาก และสังคมไทยก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่ตำแหน่งงานโดยมากมักจะกำหนดให้ผู้สมัครจบการศึกษาในระดับนี้ รวมทั้งการที่เยาวชนไทยเข้าเรียนต่อในระดับนี้มากขึ้นกว่าในอดีต แต่อย่างไรก็ตามคุณภาพของบัณฑิตไทยในปัจจุบันนั้นนับว่ายังด้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทักษะทางด้านภาษา และทักษะในการวิเคราะห์ปัญหา (analytical skills) ของเยาวชนไทยนั้น เป็นประเด็นที่ได้รับการพูดถึงมากที่สุดในกลุ่มผู้ประกอบการ

ค) คุณภาพของครูผู้สอน

ง) การจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่นักเรียนที่ยากจนแต่ต้องการเรียนต่อ

จ) ปัญหาคุณภาพของการเรียนการสอนในสถานอาชีวศึกษา

ฉ) หลักสูตรการสอนที่ไม่ทันต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะสำหรับการดำรงชีวิต (life skills learning) เท่าที่ควร

ช) การเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือผู้ที่ได้รับการศึกษาขั้นต่ำในวัยเยาว์ รวมทั้งผู้ที่ต้องการเพิ่มพูนทักษะความรู้ของตัวเองหลังจากจบการศึกษาแล้ว สามารถกลับเข้าเรียนได้อีก

ซ) ปัญหาเรื่องการอาชีวศึกษาซึ่งถือว่าเป็นทางเลือกอีกหนึ่งทางสำหรับเยาวชนที่ต้องการฝึกฝนทักษะทางด้านอาชีพโดยตรง และภาครัฐเปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถเข้ารับการศึกษานในสถาบันอาชีวศึกษาพร้อม ๆ ไปด้วยกับการฝึกงานจริงเพื่อเพิ่มพูนทักษะและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการทำงานได้ ทำให้บัณฑิตที่จบจากสถานอาชีวศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ อย่างไรก็ตาม การอาชีวศึกษาในประเทศไทยนั้นยังไม่ได้รับการสนับสนุนหรือความสนใจเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะสาเหตุหลัก ๆ 4 ประการ คือ (1) หลักสูตรที่เสนอในสถาบันอาชีวศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานอย่างแท้จริง (2) อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน หรือการสอนของครู (3) ทางเลือกของนักเรียนที่จบอาชีวศึกษาไม่ค่อยเปิดกว้างเหมือนนักเรียนที่เลือกเรียนสายสามัญ (4) ภาพลักษณ์ในทางลบของอาชีวศึกษาในสายตาของสังคม

ดังนั้น ปัญหาเรื่องคุณภาพและจำนวนนักเรียนในระดับอาชีวศึกษานับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนขีดความสามารถของไทย เนื่องจาก นอกจากนักเรียนและครูผู้สอนในสถานอาชีวศึกษาจะไม่พึงพอใจกับคุณภาพของการเรียนรู้ในระดับนี้แล้ว ผู้ประกอบการในภาคเอกชนยัง

มีความเห็นด้วยว่า การอาชีวศึกษาของไทยนั้น ไม่สามารถผลิตแรงงานที่ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมได้อย่างแท้จริง

4.3 ปัญหาแรงงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

เยาวชนไทยจำนวนมากเริ่มต้นทำงานตั้งแต่อายุยังน้อย ถึงแม้กฎหมายจะห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีทำงานก็ตาม การเริ่มทำงานตั้งแต่อายุยังน้อยนี้ เท่ากับเป็นการตัดโอกาสทางการศึกษาของเด็กไปด้วย ขณะเดียวกัน สภาวะในตลาดแรงงานของไทยค่อนข้างสนับสนุนแรงงานนอกระบบ จากการสำรวจพบว่า ร้อยละ 68 ของแรงงานไทยเป็นแรงงานนอกระบบ (ผู้ทำงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือหลักประกันทางสังคม เนื่องจากสภาพของงานที่เกี่ยวข้อง เช่น งานอิสระ งานเหมาช่วง งานระยะสั้นหรือตามฤดูกาล งานรับจ้างทั่วไปตามบ้านและธุรกิจขนาดเล็ก งานในภาคเกษตรหรือประมง เป็นต้น) มีแรงงานไทยที่อยู่ในช่วงอายุ 18-21 ปีทั้งหมดจำนวน 1,500,500 คน ซึ่งอย่างน้อย 2 ใน 3 ของจำนวนนี้เป็นแรงงานนอกระบบ

ในขณะที่จำนวนเยาวชนไทยที่อยู่ในภาคเกษตรลดลง จำนวนเยาวชนที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมก็เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี แรงงานในวัยนี้โดยมากจะเป็นแรงงานที่มีทักษะต่ำถึงปานกลาง และประกอบอาชีพที่ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง ทำให้ค่าจ้างแรงงานในวัยนี้โดยรวมจัดว่าอยู่ในขั้นต่ำเช่นเดียวกัน (การสำรวจพบว่า ร้อยละ 18-38 ของแรงงานที่เป็นเยาวชนนี้ได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าอัตราแรงงานขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนด)

หลังจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 ซึ่งส่งผลให้มีการปิดกิจการเป็นจำนวนมาก ผู้ประกอบการของไทยก็หันมาเข้มงวดมากขึ้นต่อการจ้างงานแบบถาวร และการให้หลักประกันที่เหมาะสมต่อลูกจ้าง ทำให้แรงงานไทยโดยรวมได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะแรงงานที่เป็นเยาวชน ในอดีตนั้น ภาคอุตสาหกรรมไทยมีความต้องการแรงงานจากชนบทค่อนข้างสูง เพราะการผลิตของไทยเป็นการผลิตที่อาศัยแรงงานเป็นหลัก ทว่าในปัจจุบันนี้ สภาพเศรษฐกิจของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมาจากการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี ทำให้วิถีชีวิตและการทำงานของคนในปัจจุบัน รวมทั้งการผลิตของภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนไปด้วย เศรษฐกิจก้าวเข้าสู่การเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) มากขึ้น ทำให้มีการคาดหมายว่า ความต้องการแรงงานที่มีทักษะต่ำในอนาคตนั้นจะลดลงตามไปด้วย ประเทศไทยเองนั้น จากที่เคยเป็นประเทศซึ่งได้เปรียบประเทศอื่น ๆ ในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเพราะอัตราค่าจ้างแรงงานต่ำ ในปัจจุบันนี้ก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากประเทศอื่น ๆ ที่มีแรงงานถูกกว่า เช่น จีน ทำให้รัฐบาลไทยต้องหันมาส่งเสริมการเพิ่มคุณค่าของผลผลิตมากขึ้น แทนที่จะพึ่งการผลิตสินค้าซึ่งอาศัยแรงงานสูงเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ทักษะของแรงงานไทยจึงนับว่าสำคัญมากต่อการเจริญเติบโตของประเทศในอนาคต การที่ระบบการศึกษาไทยยังไม่สามารถผลิตแรงงานที่มีทักษะสูง ตอบสนองความต้องการของตลาด ดังที่ระบุไว้ข้างต้นแล้วนั้น จึงนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญ

ประการหนึ่งของการพัฒนาขีดความสามารถของไทยสำหรับการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลกที่นับวันก็จะเข้มข้นขึ้น

การที่เยาวชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการประกอบธุรกิจ (access to credit) ได้นั้น ก็เป็นอุปสรรคหนึ่งที่ทำให้เยาวชนที่มีทักษะทางด้านธุรกิจและต้องการมีกิจการของตนเอง ไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เยาวชนนั้นต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการดองงานมากกว่าผู้ใหญ่ทั้งในภาวะปกติ และภาวะที่เศรษฐกิจหดตัว

4.4 แผนปฏิบัติการในนโยบายและแผนการพัฒนารัฐบาลและเยาวชน พ.ศ. 2555-2559

คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 เห็นชอบแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 โดยแผนดังกล่าวมีเป้าประสงค์การพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงปี 2555 – 2559 คือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนสู่ความมั่นคง แข็งแรง ดี มีสุข และสร้างสรรค์ สาระสำคัญของแผนฯ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานการณ์และแนวความคิดด้านเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 2 ทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555 – 2559 ประกอบด้วย

ก) วิสัยทัศน์ : เด็กและเยาวชนมีความมั่นคง แข็งแรง ดี มีสุข และสร้างสรรค์

ข) พันธกิจ :

- 1) พัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีพฤติกรรมเหมาะสมตามวัย
- 2) เสริมพลังภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและ

เยาวชนให้มีประสิทธิภาพ

ค) เป้าประสงค์ของการพัฒนาเด็กและเยาวชน

- 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมเต็มตามศักยภาพ และมีพฤติกรรมเหมาะสมตามวัย
- 2) เพื่อให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและทุกระดับเป็นพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 3) เพื่อให้การคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีความเป็นเอกภาพ ทำให้การดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพ

ง) เป้าหมายหลัก : เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึง มีความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมือง (civic mind) กล้าคิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

จ) ยุทธศาสตร์ :

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน มี 4 มาตรการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การคุ้มครองและพัฒนาเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ และเด็กพิเศษ (special child) มี 6 มาตรการ และมีมาตรการเฉพาะกลุ่ม 4 กลุ่ม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน มี 2 มาตรการ ได้แก่

- 1) มาตรการส่งเสริมสภาพเด็กและเยาวชนทุกระดับให้เข้มแข็ง
- 2) มาตรการส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่ายเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาเด็กและเยาวชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาระบบบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน มี 3 มาตรการ

- 1) มาตรการพัฒนาการบริหารจัดการในการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 2) มาตรการเสริมสร้างโอกาสและการเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม ระบบบริการ และระบบคุ้มครอง
- 3) มาตรการพัฒนาระบบ และกลไกป้องกันเด็กและเยาวชนจากปัจจัยเสี่ยง

ส่วนที่ 3 กลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล ประกอบด้วย

ก) กลไกการบริหารแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559

ข) แนวทางการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลแผน

การจัดทำแผนปฏิบัติการในนโยบายและแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555-2559ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะการประกอบการ ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน มาตรการที่ 2 มาตรการการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนในภาพรวม 2.4 เตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนให้เข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยส่งเสริมการต่อยอดทางการศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมร่วมสมัย และเชื่อมโยงถึงวัฒนธรรมโลก โดยเน้นพัฒนาทักษะด้านภาษา และการเตรียมตัวสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพ โดยกำหนดตัวชี้วัดของมาตรการนี้ไว้ 2 ข้อ ได้แก่ 1) มีหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นประชาคมอาเซียน และ 2) เด็กและเยาวชนมีความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานอาเซียน (ทักษะในการ

ดำเนินชีวิตในตลาดแรงงาน) และมีหน่วยงานเจ้าภาพหลักคือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวง
วัฒนธรรม และกระทรวงแรงงาน

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมเยาวชนไทยสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาในเรื่องแผนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ใน ส่วนของเสาหลักที่ 3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) และแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555-2559 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อ ศึกษาแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และ 2) เพื่อเสนอแนะผลักดันให้ เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและ วัฒนธรรมอาเซียน สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อผลักดันให้เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนา เยาวชน ตามแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2555-2559 ให้สอดคล้องกับการดำเนินงานตาม พิมพ์เขียวของการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ได้ดังนี้

Deleted: ๒

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC)

ก) แผนปฏิบัติการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเปรียบเสมือนการ ชดเชยผลกระทบของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงประเด็นสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ ดี จึงควรได้รับการพัฒนาให้มีบทบาทที่เป็นจริง เห็นผลที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้าน อัตลักษณ์อาเซียนที่จะเป็นการสร้างรากฐานความสัมพันธ์ของภูมิภาคที่นำไปสู่การรวมตัวเป็น ประชาคมอาเซียน ซึ่งมีใช่เป็นเพียงการรวมตัวกันของภาคธุรกิจที่ดำเนินอยู่ภายใต้เขตการค้าเสรี ของอาเซียนอยู่แล้ว การรวมตัวบนพื้นฐานของความเข้าใจเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อประชาคมอาเซียน ในทางปฏิบัติ มีข้อเสนอแนะ

ข) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียนด้วยการเขียนความเป็นมาร่วมกันด้วยการอ้างถึง รากย้อนหลังในอดีตอาจจะไม่ส่งผลในทางปฏิบัติ เพราะจะต้องสร้างจากความรู้สึกร่วมในปัจจุบัน มากกว่า โดยอัตลักษณ์นี้ควรอยู่บนความแตกต่างหลากหลายในมิติต่าง ๆ ของภูมิภาค

ค) แผนปฏิบัติการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนขาดการเปิดโอกาสให้ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นรากฐานของประชาชนที่จะมีความเอื้ออาทรต่อกันได้

ง) สิ่งทำทหายอาเซียนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ได้แก่

(1) ระบบการปกครอง ซึ่งแต่ละประเทศยังมีปัญหาเรื่องความเป็นประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน กลไกประชาธิปไตยในกรอบของอาเซียน รวมถึงกลไกในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนก็ยังมี

(2) ความขัดแย้งทางการเมือง-ความมั่นคง ในแผนงานเขียนไว้ว่า ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียนจะอยู่อย่างสันติ ไม่ขัดแย้ง แต่ข้อเท็จจริง ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไทยมีกรณีพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหารกับกัมพูชา รวมถึงปัญหาเขตแดนกับลาว กับพม่า กับมาเลเซีย คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างไม่ไว้วางใจต่อกัน ต่างมองว่าประเทศเพื่อนบ้านเป็นศัตรู ดังนั้นเมื่อคิดแบบนี้กับประเทศเพื่อนบ้านประชาคมอาเซียนก็ไม่มีทางเกิดขึ้น

(3) ความแตกต่างของระบบการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนาของประเทศสมาชิกอาเซียนแตกต่างกัน แม้อาจมองว่า มีความหลากหลาย แต่ก็ยังเป็นอุปสรรคให้อาเซียนไม่สามารถสร้าง อัตลักษณ์ร่วมขึ้นมาได้

(4) กลไกอาเซียน ต้องเป็นประชาคมของประชาชนอาเซียน ไม่ใช่ของกระทรวงการต่างประเทศของอาเซียน ปัจจุบันเรื่องของอาเซียนยังเป็นเรื่องของข้าราชการ ประชาชนมีความรู้เรื่องอาเซียนและความผูกพันกับอาเซียนน้อยมาก

(5) กฎบัตรอาเซียนมุ่งสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนอาเซียนเป็นสำคัญ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะว่าประชาชนอาเซียนเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดของกฎบัตรนี้ โดยมุ่งเสริมสร้างประชาคมอาเซียนให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2558 โดยการเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามเป้าหมายต่าง ๆ อย่างเร่งด่วน เมื่อประชาคมอาเซียนซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก ในด้านการเมือง ความมั่นคงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นปีกแผ่นขึ้นในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยอาเซียนจะเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางการเมือง ที่มีค่านิยมร่วมกัน มีการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว ที่ประชาชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจและมีขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ เป็นสังคมที่ประชาชนแบ่งปันและเอื้ออาทร โดยปัญหาต่าง ๆ ที่คุกคามความมั่นคงของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ดูแล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคุณภาพชีวิต สวัสดิการทางสังคม การศึกษา การลดความยากจน การพัฒนาอย่างยั่งยืน สิ่งแวดล้อม อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด ฯลฯ กฎบัตรอาเซียนได้มีการจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนขึ้นเป็นครั้งแรก ที่จะมุ่งส่งเสริม (Promotion) และคุ้มครอง (Protection) สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้กฎบัตรอาเซียนมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยังให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างพลัง ประชาชนและความเข้มแข็งของประชาคมอาเซียนและให้ความสำคัญต่อเอกภาพในความ หลากหลายที่ประชาชนอาเซียนมีอยู่ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาที่แตกต่างกัน โดยกฎ บัตรจะเน้นคุณค่าร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ประชาชนอาเซียนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเคารพในความ แตกต่างซึ่งกันและกัน กฎบัตรอาเซียน มุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะส่งเสริมให้การพัฒนาอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตและสวัสดิการ ของประชาชนเป็นหัวใจของกระบวนการจัดตั้งประชาคมอาเซียน กฎ บัตรอาเซียนกำหนดให้มีมูลนิธิอาเซียน ซึ่งมีหน้าที่ที่ส่งเสริมความสำนึกเกี่ยวกับ อัตลักษณ์ อาเซียนในหมู่ประชาชนให้มากขึ้น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างประชาชนด้วยกันเอง ตลอดจนความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจ ประชาสังคม กลุ่มวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในอาเซียน กฎบัตรอาเซียนได้ส่งเสริมอัตลักษณ์ร่วมกัน และความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในหมู่ ประชาชนอาเซียน ที่จะร่วมทำงาน มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน และมีค่านิยมร่วมกัน ขณะนี้อาเซียนได้มี คำขวัญร่วมกันคือ “วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว” (One Vision One Identity One Community) และยังมีวันอาเซียน คือ 8 สิงหาคมของทุกปี ดวงตราอาเซียน ตลอดจนยังมีเพลง ประจำอาเซียน (ซึ่งคนไทยเป็นผู้ชนะการประกวดจากผู้เข้าแข่งขันทั้งอาเซียน 99 เพลง)

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่ออาเซียนนี้เป็นงาน ยากลำบากอีกงานหนึ่ง เพราะจะมีลักษณะของงานที่เป็นไปเพื่อสร้าง "จิตสำนึก" (Awareness) ของ คนในชาติต่ออาเซียน และชนในชาติต่อชนชาติอาเซียนอื่นด้วยกัน จิตสำนึกเป็นเรื่องค่อนข้างเป็น นามธรรม จะสร้างจะหล่อหลอมให้เกิดขึ้นต้องใช้เวลาไม่น้อยเลย มีความจำเป็นสำหรับแผนงานที่ กำหนดขึ้นจะต้องวางกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อจากนี้ไป เป็นลักษณะงานที่เน้นหนักใน การให้ข้อมูล ให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ จัดสรรกระบวนการสร้างสรรค์ทัศนคติที่ดีต่อองค์การ อาเซียนต่องานของอาเซียน และต่อประเทศชาติและประชาชนในอาเซียนด้วยกันเอง จะต้องทำให้ งานและกิจกรรมเป็นเรื่องของประชาชนต่อประชาชน ต้องแพร่กระจายความรู้ความเข้าใจต่อ อาเซียนให้กว้างขวางในหลายรูปแบบของ กิจกรรมต่าง ๆ ควรขยายเครือข่ายออกไปอย่าง กว้างขวาง สามารถดึงประชาชนเข้ามาร่วมเป็นพลังผลักดันเป็นภาคของประชาสังคมเอง นำไปสู่ การเป็นชุมชนอาเซียนอย่างยั่งยืนต่อไป และที่สำคัญ งานในลักษณะนี้จะต้องไปให้ถึง-เข้าไปถึง ระดับรากหญ้า จะต้องดึงประชาชนเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนชุมชนของอาเซียนให้เป็น แบบอย่างของนานาสมาชิกประเทศอื่นของอาเซียน สร้างขบวนการทางสังคม (Social movement) ที่มีฐานหลักไปจากประชาชน ดึงเอาหลักการดังประกาศไว้ในธรรมนูญของอาเซียน "ที่มีประชาชน

เป็นศูนย์กลาง" ให้เกิดขึ้นให้ได้

4.1.2 การเตรียมความพร้อมของเยาวชนไทย

ปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนไทยในปัจจุบันนั้นแตกต่างไปจากปัญหาในอดีต ทำให้นโยบายเดิม ๆ ไม่สามารถบรรเทาความรุนแรงหรือแก้ไขปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันนี้ เยาวชนมีเพศสัมพันธ์กันเร็วขึ้น สิ่งที่มาตามก็คือการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสตรี รวมทั้งการติดเชื้อเอชไอวีในหมู่เยาวชนที่มีเพศสัมพันธ์โดยมิได้ป้องกันก็สูงขึ้นด้วย และในภาวะที่สังคมเต็มไปด้วยทางเลือกทั้งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษเช่นในปัจจุบันนี้ เยาวชนไทยจำนวนมากหันมาประกอบพฤติกรรมที่เพิ่มความเสี่ยงต่อสุขภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสูบบุหรี่ การเสพยาและของมึนเมา หรือการทานอาหารที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายเป็นประจำ รวมทั้งมีเยาวชนหลายต่อหลายคนที่หลงใหลไปปลื้มกับวัตถุต่าง ๆ จนสามารถที่จะทำอะไรก็ได้หลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุนั้น แม้ว่าจะต้องนำร่างกายเข้าแลกก็ตาม ในขณะที่เยาวชนต้องเผชิญกับความเสี่ยงมากมายภายใต้สภาวะของสังคมในปัจจุบัน สถาบันครอบครัวซึ่งเคยเป็นเกราะป้องกันอันดียิ่งของเยาวชนในอดีตกลับอ่อนแอลงมาก รวมทั้งสถาบันของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนด้วย

อย่างไรก็ตาม กิจกรรม/โครงการที่จะดำเนินการให้ตอบตัวชีวิตในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจน เป็นแต่เพียงการนำเอากิจกรรม/โครงการที่ดำเนินการอยู่เป็นงานประจำปกติเข้ามาบรรจุไว้ในแผน ซึ่งก็จะเข้าลักษณะการรวมแผนมากกว่าการวางแผนให้สอดคล้องกับมาตรการ ตัวชีวิต และทำให้ไม่น่าจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดได้

สาเหตุหลักที่ทำให้นโยบายเยาวชนที่ผ่านมาไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรมาจากปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่

ก) การขาดการประสานงานที่ดีระหว่างนโยบายแต่ละนโยบาย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ข) การที่เยาวชนโดยมากยังไม่ได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางหรือดำเนินนโยบายนั้น ๆ รวมถึงการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งขัดกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่ Cohen and Uphoff (1977, p. 184) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการที่ผู้มีส่วนร่วมได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ค) การขาดตัวอย่างของนโยบายและโครงการที่ประสบความสำเร็จ

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ก) ควรกำหนดเกณฑ์อายุของเยาวชนประเทศสมาชิกอาเซียนในแผนปฏิบัติการ

จัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนให้เท่ากัน คือ ระหว่าง 18-35 ปี เพื่อการพัฒนา กลุ่มเป้าหมายให้สอดคล้องกับแผนตามช่วงวัยที่กำหนดอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกันทุกประเทศ รวมถึงสามารถแลกเปลี่ยนการพัฒนาระหว่างประเทศด้วย

ข) การขยายโอกาสแก่เยาวชนอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาคุณภาพของการศึกษา หรือบริการสาธารณสุข เพื่อให้สามารถใช้โอกาสนั้น ๆ ในการสร้างสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และส่งเสริมสุขอนามัยของตนเองให้สมบูรณ์ สามารถเป็นกำลังที่สำคัญของชาติได้ในภายหลัง รวมถึงการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการคิดและการตัดสินใจ เพื่อให้เยาวชนสามารถใช้วิจารณญาณของตนเองในการเลือกสรรสิ่งดี ๆ ให้แก่ชีวิตได้ ด้วยการให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญต่อพวกเขา และส่งเสริมทักษะในการวิเคราะห์ปัญหา หรือสถานการณ์รอบตัว

ค) รัฐจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาแรงงานเยาวชน ทั้งในระดับเศรษฐกิจจุลภาคและมหภาค

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

ก) ควรจัดทำแผนปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมและบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อมองปัญหาหาร่วมกันในภาพรวมและจัดทำกิจกรรม/โครงการเพื่อดำเนินงานแบบองค์รวมให้สอดคล้องกับความต้องการบุคลากรที่สามารถตอบสนองตลาดแรงงานอย่างแท้จริง

ข) รัฐควรออกแบบหลักสูตรการศึกษาให้สนับสนุนการฝึกฝนทักษะและเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานระหว่างที่กำลังศึกษามากขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้แรงงานเยาวชนที่มีทักษะต่ำ ได้เข้ารับการอบรมฝึกฝนเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการทำงานของตน

ค) การพัฒนาทักษะของเยาวชนไทยให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งทั้งต่อการขยายโอกาสในการทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวของเยาวชนไทย และต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทยโดยรวม ดังนั้น รัฐจึงควรที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เป็นมากกว่าสถานศึกษา แต่เป็นกลไกสำคัญของรัฐในการส่งเสริมพัฒนาความรู้และทักษะของเยาวชนผ่านการเรียนการสอน เพื่อให้เยาวชนของไทยนั้นมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป และมีทักษะในการคิด การวิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้เขาสามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมได้ในอนาคต และรัฐควรขยายทางเลือกในการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของเยาวชนให้มากขึ้นด้วย

ง) ผลักดันให้เกิดนโยบายและยุทธศาสตร์ในเรื่องการพัฒนาเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัดของ

เรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ

จ) การสร้าง "จิตสำนึก" (Awareness) ของคนในชาติต่ออาเซียน และชนในชาติ
ต่อชนชาติอาเซียนอื่นด้วยกัน ด้วยการเรียนรู้วัฒนธรรม/ภาษา ของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค
นอกเหนือไปจากภาษาอังกฤษ เนื่องจากจะทำให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตและวิถีการดำรงชีพของ
คนในภูมิภาค

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาเรื่อง “การเตรียมความพร้อมเยาวชนไทยสู่ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” เป็นการศึกษาการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในส่วนของเสาหลักที่ 3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) และแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และ เพื่อเสนอแนะผลักดันให้เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีขอบเขตการศึกษาจากแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนซึ่งใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของประเทศสมาชิกอาเซียนในการสร้างประชาคมอาเซียน และนโยบายและแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางในงานด้านการพัฒนาเยาวชน และเพื่อประกอบการเสนอแนะผลักดันให้เป็นแผนปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนที่สอดคล้องกับแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ในการศึกษา ผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในเรื่อง ก) การกำหนดเกณฑ์อายุของเยาวชนประเทศสมาชิกอาเซียนในแผนปฏิบัติการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนให้เท่ากัน คือ ระหว่าง 18-35 ปี เพื่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สอดคล้องกับแผนตามช่วงวัยที่กำหนดอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกันทุกประเทศ รวมถึงสามารถแลกเปลี่ยนการพัฒนาระหว่างประเทศด้วย ข) การขยายโอกาสแก่เยาวชนอย่างทั่วถึงในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา หรือบริการสาธารณสุข เพื่อสร้างสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการคิดวิเคราะห์และการ ค) การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแรงงานเยาวชน ทั้งในระดับเศรษฐกิจจุลภาคและมหภาค โดยมีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในเรื่อง ก) การจัดทำแผนปฏิบัติการโดยการมีส่วนร่วมและบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อมองปัญหาพร้อมกันในภาพรวมและจัดทำกิจกรรม/โครงการเพื่อดำเนินงานแบบองค์รวมให้สอดคล้องกับความต้องการบุคลากรที่สามารถตอบสนองตลาดแรงงานอย่างแท้จริง ข) การออกแบบหลักสูตรการศึกษาให้สนับสนุนการฝึกฝนทักษะและเพิ่มพูนประสบการณ์ในการทำงานระหว่างที่กำลังศึกษามากขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้แรงงานเยาวชนที่มีทักษะต่ำ ได้เข้ารับการอบรมฝึกฝนเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการทำงานของตน ค) การพัฒนาทักษะของเยาวชนไทยให้

Deleted: ๒

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๒

Deleted: ๕

Deleted: ๕

Deleted: ๐

Deleted: ๒

สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้ ง) การผลักดันให้เกิดนโยบายและยุทธศาสตร์ในเรื่องการพัฒนาเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัดของเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ และ จ) การสร้าง "จิตสำนึก" (Awareness) ของคนในชาติต่ออาเซียน และชนในชาติต่อชนชาติอาเซียนอื่นด้วยกัน ด้วยการเรียนรู้วัฒนธรรม/ภาษา ของประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค นอกเหนือไปจากภาษาอังกฤษ เนื่องจากจะทำให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตและวิถีการดำรงชีพของคนในภูมิภาค

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาว อุษณี กังวารจิตต์	
ประวัติการศึกษา		
ระดับปริญญาตรี:	อักษรศาสตรบัณฑิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ระดับปริญญาโท:	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน:	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน	
สถานที่ทำงาน:	สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	
ประวัติการทำงาน:		
พ.ศ. 2548-ปัจจุบัน	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน สท. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
พ.ศ. 2547-2548	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย สท. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
พ.ศ. 2545-2547	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็ก สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก สท. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์